

అహల్యాశాపవిమోచనము.

విదంకముల నాటకము.

గ్రంథకర్తలు

రామనారాయణకవులు.

భీమచోలు కాపురస్తులు బుక్కు-సెల్లరు,

కురుకూరి సుబ్బారావుచే

ప్రచురింపబడియె.

మొదటిపుస్తకము 1000 పేజులు.

OSMANIA UNIVERSITY
COLLEGE LIBRARY.

కాకినాడ :

స్కేప్ లిగ్ట్ కో. ల్లో,

కె. మల్లారాయాడు బ్రిడమ్మవారిపలన ముద్రించబడియె.

రెజిస్టర్డ్ కాఫీ-వైటు.

1922.

రూ 12 అణాలు.

స్వరాజ్యభవము.

వెల 0—12—0.

ఇందు పంజాబుహత్యలు తిలకురాయభారము భారతమాత విలాసము, అనేక స్వరాజ్యవిషయములను గురించి న్యాయబడినది. ఇందునుగురించి విశేషము వ్రాయబడినది. 'తప్పక' కొనిచీరవలసిన పుస్తకమిదియే. ప్రతిభారతీయుని హస్తమందు ప్రుక్షిరీకరవలసిన గ్రంథరాజమిదియే. వేచుల ప్రతిపుస్తకభాగదాగారమందు అలంకరించితిరవలయును. వెల స్వల్పము ఫలమధికము.

హనుమద్రామ సంగ్రహము

వెల 0—10—0 మాత్రమే.

ఇందు యయాతీరాజును గురించి శ్రీరాముడు అంజనేయుడు యుద్ధముచేయుట, ఇందలికథ పుస్తకనామమే తెలియజేయుచున్నది. యాకథయంతయు గయోపాఖ్యానమువలెనే వ్రాయును. కథాసందర్భము చిత్రవిచిత్రముగా వ్రాయబడినది. యీపుస్తకము అనేకచోట్ల నాటకము ప్రదర్శించియున్నారు. దీనిగురించి విశేషము వ్రాయబడినది. కొలదిప్రతులుమాత్రమే ముద్రించినాగము. త్వరపడినగాని దొరకసేరవు. నేడే కాగ్ధ వ్రాయుడు.

కంతాభరణం.

నాటకము 0—12—0 మాత్రమే.

ఇది పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే రచియింపబడి అనేకచోట్ల నాటకమాడబడుచున్నది దీనియందు అంతయు విచిత్రమే. ఎచ్చట చదివిమాచిన ఆనందమే. సోమావధానులుగారి హం దస్తము రామకృష్ణులుగారి పిచ్చి వేపారీపంతులు వేళ్ళసంభాషణము నుట్టి శిల్పి వడ్డి పూర్తి మహోత్సవం నవాబుగారి దర్బా మొదలైనవి విచిత్రముగా వ్రాయబడినది. యీపుస్తకము చదువునప్పుడు జన్మకాలమున యెప్పుడు నవ్వవివ్వారైనను కడుపుబ్బునవ్వుపుట్టించక మానదు. తప్పక కొనిచీరవలెను. వదిలితీరవలెను. ఆనందించి, తీరవలెను. వెల స్వల్పము. ఫలమధికము.

అ హ ల్యో శా ప వి మో ఛ న ము.

(విదంకముల నాటకము.)

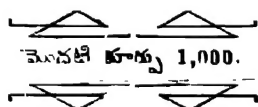
గ్రంథకర్తలు.

రామనారాయణ కవులు.

భీమహోలు బుక్కు స్టెల్లర్సు

కు రు కూ రి సు బ్బా రా ను చే

ప్రకటింపబడినది.

కా కి నా డ.

స్క్రిప్ట్ అండు కో, కె. ముఖ్యగారూడు బిదర్పువారిపలన

మొదటి కము.

1922

అహల్యాశాపవిమోచనము

— ౧ కథాసంగ్రహము. —

ప్రథమాంకము.

రంగము:—(1) ఇంద్రాలోకము:—నందనవనమున నిందుగ్గఁడు అహల్యంగూర్చి పరితాపమందుండుటఁ జేచి దేవి యచ్చటకుఁ జెలికఁజైయగు వాసాతికతో నగుదెంచి పరితాపకారణమెఱుంగుట.

రంగము:—(2) గౌతముని యాశ్రమము:—గౌతముఁ డహల్యకు, బలివ్రతాలక్షణములఁ జెప్పట. అహల్య పతికనుగూఁగముగా భూషణములఁ దీసివేసి నారలం దాల్చుట.

ద్వితీయాంకము.

రంగము:—(1) ఇంద్రాలోకము:—మందరమున నిందుగ్గఁడహల్యాసౌందర్యమును మెచ్చుకొనుచు, నామెచు గౌతముఁడు వివాహమాడఁజాలినందులకు రోషమంది యామెనెల్లయిన గవయనెంచుట. (దేవేంద్రుని యిష్టసఖుడగు మణికంధర సంభాష) శచీదేవి యచ్చటకువచ్చి యహల్యవిషయమై యెట్టి దుష్కృత్యమును జేయవలదని భర్తతోఁ జెప్పట.

రంగము:—(2) గౌతమాశ్రమ ప్రాంతమున వనము:—ప్రవేశము మణికంధరునితో నిందుగ్గఁడు. అహల్య చెలికఁజైయగు విశారదతోఁ బుష్పాపచయమునకు వచ్చుట. ఇంద్రుఁ డహల్యనుజేరి ప్రార్థించుట. అహల్య తిరస్కరించుట. తృతీయాంకము.

రంగము: (1)—గౌతమాశ్రమము:—ఇందుగ్గఁడుగౌతమాకృతినయహల్యుంజేరుట. అహల్యయు నిందుగ్గఁడును గలసియుండఁగా, గౌతముఁడువచ్చి యింద్రుని మాయనెఱిగి శపి

చుట. అహల్యక్ష్మి భాస్వానరూపము ధరించుచుని శా
పమిచ్చి యామె వేడుకొనగా, శ్రీరామపదరజము
సోకినప్పుడు శాపవిముక్తియగునని చెప్పట.

రంగము:—(2) ఇందుగ్నివిషయమై శుభకంధగుఁ డాలోచించుచుండ
శాపతప్తఁడయిన యీదుగ్గిడు వచ్చుట.

చతుర్థాంకము.

రంగము:—అయోధ్య:—విశ్వామిత్రుఁడు సవనరక్షణార్థము శ్రీరా
మునిఁ బంపుమని దశరథుని నడుగుట. దశరథుఁడు రాము
ని నెడఁబాయజాలననుట. తుదకు వసిష్ఠుని వాక్యములపై
నతఁడు శ్రీరాముని విశ్వామిత్రునితో బాపనిశ్చయించు
ట. లక్ష్మణుఁడుగూడ శ్రీరామునితో నేగుటకు తండ్రిచే
ననుజ్ఞాతుఁడగుట.

పంచమాంకము.

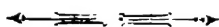
రంగము:—(1) అరణ్యమార్గమున, విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామలక్ష్మణు
లను వెంటబెట్టుకొని యాశ్రమమునకుఁ బోవుచుం
డుట. శ్రీరాముఁడు తాటకను సంహరించుట విశ్వా
మిత్రుఁడు రామలక్ష్మణులకు బలాతిబలయనువిద్యని,
నస్త్రశస్త్రములను నొసంగుట.

రంగము:—(2) విశ్వామిత్రుని యాశ్రమము:—శ్రీరామ లక్ష్మణులు
విశ్వామిత్రుఁడు యజ్ఞము సేయుచుండగా మారీచ
సుబాహులువచ్చుట. శ్రీరాముఁడు సుబాహుం గూ
ల్చుట. మారీచుఁడు బాణిపోవుట. విశ్వామిత్రుఁడు
శ్రీరాముని యజ్ఞమురక్షించినందులకు గొనియోచుట.

రంగము:—(3) విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామలక్ష్మణులనుమిథిలాపురమునకుఁ
దోడ్కొనిపోవుచుండుట. అహల్యశాపవిమోచనము.

అహల్యాశాపవిమోచనము.

ప్రథమాంకము.

—o—o—o—

రంగము. 1.

[ఇంద్రలోకము, నందనవనమున, నిందుఁడు, ప్రవేశము.]

అనుబంధము. (1)

ఇందు—(తనలో) ఔరా! ప్రజాపతి యెంతపనిఁజేసెను?

మ. ననులోకత్రయనాథుఁడేకొనక, యీ న్యాయంబువాటించి, య

వ్యవజాత్యోద్భవఁడశశాంకముఖుని బద్ధాయతాక్షి యహ

ల్యను, నుద్వాహముఁజేసిగౌతమునకా హా! దీనికేమందు; న

మృనమగజేగితిపై చువాడ శశిబిం బగూడకొక్కింతయు.

అయహల్యా సౌందర్యము నాహృదయము సంపూర్తి నాకర్షించివే

సినది. హృదయము నెంతపదిలపఱచుకొనఁ దలంచినను నాగకున్నది.

ఉ. అనునుగొప్ప, నాసుమహి శ్రీతాస్యధగద్ధగ, లాశృతిద్వయం

బానగుమోముతీరు; వన శ్రీజాస్త్రినితూపులఁబోలుచూపులా

హానవవిక్రమిష్యకుచి శ్రీయాచపలాభ శరీరసౌష్ఠవం

బానడలామిటారములు శ్రీనారమయారము దానికేతగున్.

ఓ! అహల్యా!

మ. నినునుద్వాహమునందుఁబాంగి; యమరుల్ శ్రీ నిర్లింగమోదంబునం
ద, నినుంగూడినుఖాల్కిఁజేలుకని చి శ్రీ త్తంబుదుభావింప; నీ
జనకుండై నవిధాత, గౌతమునకు శ్రీ నిన్నిచ్చెసంప్రీతి; నా
తనువేరీతినిఁ దెల్లవారునిఁడఁ గాం శ్రీ తా! పూర్ణచంద్రాననా.

అనుబంధము. (2)

సీ. అతిరూపవతివౌచు శ్రీ నలరినందుకు నీవు,
ననుఁగొందువనిమర్ది శ్రీ కలచినాను
యమరేందుగ్రిడితఁడంచు శ్రీ ననియైనయొక్కంత,
దలపోయుదువటంచు శ్రీ కలచినాను
అమరకాంతలునీకు శ్రీ నతిభక్తిఁబరిచర్య,
సలుపుదురటంచును శ్రీ కలచినాను
చాకశాసనుడేవి శ్రీ నై బహువిధసౌఖ్య,
ములఁగాంతువంచును శ్రీ కలచినాను

తే. గీ. కాని తుదకీవిధంబున శ్రీ మానియైన
గౌతమునిగైకొ, నుదువని శ్రీ చేతమందు
కలఁపనై తిని నెన్నఁడు శ్రీ తలికుఁబోడి
తలచినతలంపులెల్ల వి శ్రీ ఫలములయ్యె.

ఒక సంవత్సరములో భూమిఁజుట్టి యెవ్వరుముందువచ్చెదరో, వారికి
నిన్నెసంగెదనని బ్రహ్మచేసిన ప్రతిజ్ఞననుసరించి, గౌతముఁడు శపథం
బును గెల్పుటచే నాతఁడు నిన్నుఁగైకొనెను గాని, నిశ్చయముగా నా
వినిఁజేకొను నభిప్రాయము నీకు లేదని నేనుతలంచెదను. కాకున్నచో,

తే. గీ. సకలజగముల సమ్మోహ శ్రీ జలధిలోన
ముంచఁజాలినసౌందర్య శ్రీ మున, నలరెడి
తరుణివీవేడ, యాజడ శ్రీ దారియేడ
నీవు వరిఁగుంచుటదియేడ శ్రీ నీరజాక్షి,

[మణికంధరుడు, ప్రవేశించును.]

మణి—(ఇంద్రునిజూచి తనలో) ఇడుగో! మహేంద్రుడు! ఈతని మొగము సంతకువెళ్ళి నచ్చినట్లేయున్నది. అహల్యవిషయమై యన్యథా జరుగుటయే యీతనిమోము వాడియుండుటకుఁ గారణమని యూహించెదను. నిజే పమువంటి భార్య, చక్కని చుక్క, శచీదేవి యుండఁగా నీతనికీడుబుద్ధి యేలపుట్టవలెను. (ఇంచుక యూరకుండి) నెమ్మదిగా నీతనిని బలుకరించెదఁగాక! సమీపించి (ప్ర)కాశముగా) సుహేంద్రా! జయము. జయము.

ఇంద్రు—ఓహో! మణికంధరుడా! మిత్రీమా! నీయాశీర్వచనములు ఫలించుటలేదోయి!

మణి—ఇట్లు జెప్పుదువని నాకిదివఱకే తెలియును. సతీ, కాని, నీవు సత్యలోకమునుండి యెప్పుడువచ్చితివి?

ఇంద్రు—ఇదియే రాక!

మణి—ఇంతవఱకును బురములోనికి బోలేదా యేమి?

ఇంద్రు—లేదు.

మణి—అలిగి వెడలిన పెండ్లికొడుకువలె నిచ్చటనున్నా వేమి! అహల్యావివాహార్థమై యరిగిన నీవంతవఱకును రాలేదని శచీదేవి కడు బెంగఁగొనియున్నది. నీవెప్పుడువచ్చెదవో యని ప్రతిదినము నామె సోకులడుగుటయే. అందఱిజేప్రశ్నకును మొక్కుచుండుటయే. పోనిమ్ము. జరిగినదానికేమి? ఇంతశ్రమపడినందుకుఁ గార్యమనుకూలముగ నే జరిగినదా?

ఇంద్రు—మిత్రీమా! ఏమిచెప్పుదును. ఆవిధాత యంతయు నవివేకియైనాడు. భూమిని నెవ్వరుముందుగాఁ జాట్రివచ్చెదరో వారికి నహల్య సొసంగుననని యోతఁడు శపథముఁ జేసెనుగదా?

ఆపందెమునందు శాతమమునీకుఁడు విజయుడగుటంజేసి,
యాతఁడా కన్నియఁగైకొనెను.

మ.శి — సోసిలే! పీడవదలినది. ఇంకనాసంగతి నుచిహియి నీవు రా
లేదని పరితాపమందుచున్న శచీదేవికి సంతసము గలిగింపుము
రమ్ము.

అనుబంధము. (3)

ఇందు. — మ.శి కంధరా! అహల్యసంగతి మరచుటయెట్లు. ఆజగన్మో
హన విగ్రహము నాహృదయదర్పణమున బ్రతిబింబిత మగు
చున్నది.

మ. కనులన్ మూసినమూయకున్న; మఱియే శి కార్యంబునైన నాబాస
చ్చిన; లేకున్న; సఖాహోగలిసినన్ శి మొక్కండనేయుండినన్
వినునేదేనితలంచుచుండినను హృ శి ద్విధన్ సదానాకు, నా
వనజాతాస్య మనోహరాకృతులె గ శి నృబ్బన్ సఖాగోసరా.

మ.శి — ఓహో హో! నీవు చదివినచదువు తుదక్కిలు బరిణమించినదా
ఎంతవెట్టివాడవైతివి. ఒక్కసామాన్యవనితయందు పరాశీన
మైనది. అట్టిదానికై యిట్లుపరితాపమందెదవా? ఎవ్వరైన
విన్న నగరా?

ఇందు. — మ.శి కంధరా! అది సామాన్యవనితయని తలంచితివా?

మ. అమరీసంఘములంగణింప దురగ శి శ్యామాతర్కిమెచ్చు ను
త్తమవిద్యాధరకాంతలందెగడు సి శి ద్ధస్త్రీలహర్షించు; నా
రమణీరత్నము, నిస్తులాకృతికి నే శి రామామణుల్ మూకుల్
కమలన్ సాటిగనిల్వలేరనుచు వ శి క్కాణింతు నిక్కమ్ముగ్.

మ.శి — నీకంటికి నాయహల్య యట్లేయిచును. “తానలచినది రం
భ. తామునిగినది గంగ” యను సామెత యెఱుగమా!
ఏమో! యహల్యను బోలిన యందకత్తె లేదందువు. అలిచి

పులవలె కండ్లు, కనికనిపించని నడుము, మందంగావుండే నడకలు, కాటుకరింగుతీరు శిరోజములు, దబ్బకాయవలె గుండ్రనైన మొగము, మొదలగునవి చూచియేనా, యామె త్రిలోకసుందరియని పలికితివి? నిశ్చయముగా సౌందర్యవతియని చెప్పవలసివచ్చినప్పుడు మాయించి యాజమానురాలినే చెప్పవలెను. ఆడదియనిన నింట్లోవుండిన నెంతనిండుగా వుండవలెను. కివ్రసీసంగతి తెలియక స్త్రీవర్ణనసేయనప్పుడు, సింహమధ్యయనియు, హంసగమనయనియు, చంద్రీమూలయనియు, నీలకుంతలయనియు, వర్ణింతురు. ఇది యందఘోషముగాదు. కన్నులు దీపపుబుడ్లవలె నుండవలెను. నడుముమొక్క కైవారము పావుతక్కువ రెండుగజములువుండవలెను. తలవెండ్లకలు రాగివర్ణముకలిగి మొక్కజొన్నపీచువలె నుండవలెను. నడుచునప్పుడు లేడివలెనుండి, ధ్వని వినిపించుచుండవలెను. మొగము గుండ్రీసున్నవలెగాక, నంతపొడుగుగను నుండక మొగముచూడగనే మీదబడి కాట్టవచ్చినట్లుండవలెను. నేచెప్పిన లక్షణములన్నియు నున్నస్త్రీయే సౌందర్యవతియని చెప్పనొప్పును. ఇవియన్నియు నాభార్యకున్నవి.

ఇంద్రు—సఖుడా నీవెప్పుడును నిట్టిపరిహాసపువాక్యములనే పలుకుచుండువు.

తే ౧॥ తాను సృష్టించివెలసిన ౧ తరుణులందు
నాయహాల్యకునైనయైన ౧ యతివయుండ
గూడఁ దనుకంతమునధాతృ కుందరదనఁ
జేసిమించెను ప్రాథమ ౧ వాసిగాంచ.

మ.౩—ఇప్పుడీ వర్ణనయంతయు నేల కాశము మిగిలిపోయినదికదా
“అత్యాశాశరమంగుళినిరా శాశరమంగుళి” అని పెద్దలు చెప్పిరి.

అసా! దర్శవతియైన యహల్య నాకుదక్కును. నాకుదక్కును. అసి, యువ్విఘ్నరుచు, జంకలుగొట్టుకొనుచు వేదియున్న నీ వంటి వారందఱిన్తోఘ్నోను ముటిబెడ్లగొట్టి, యహల్యను గౌతముఁడు గుట్టుక్కున మ్రింగిఁగాడు. నమలినవానికంటె మ్రింగినవాడు గట్టివాడుకదా.

[శచీదేవియు, జెలికఁజైయగు వాసంతికయు, బ్రవేశము]

వాస—దేవీ! వనవిహారమునందు నేడు నీచిత్తమావంతయుఁ బ్రవేశింపక యున్నదేమి?

అనుబంధము (4)

శచి—వాసంతికా! ఏమనిచెప్పుదును ?

శే గీ॥ అలయహల్యను నుద్వాహ ॥ మాక్షగోరి
యరిగె నాఘండుపెక్కునా ॥ శృయ్యేగాదె
నేటికిని రాకయుండెను ॥ బోటి! యిడు
కేమికారణంబో! మన ॥ కెఱుగరాకు.

వాసం—దేవీ! ఈవిషయమై నీవంతగాఁ జింతింపఁబనిలేదు. అహల్య విహవాము సామ్రాన్యముగా త్వరగా జరుగునదికాదు. విరించి యేర్పరచిన శపథంబు ననుసరించి, యెవ్వరు సంవత్సరములో భూమింజుట్టివత్తురో వారేకదా యహల్యంగొందుదు. ఆ కారణమున నీప్రాణేశ్వరుఁడా యుద్యోగమున వర్తించుచుండు.

శచి—వాసంతికా ప్రజాపతి నియమించిన గడువుదినము దాటినది.

వాసం—అట్లయిన నేడో శేషో తప్పకవచ్చును.

శచి—కాంతావ్యసనంబునందుఁ జిక్కినయారఁడెట్టి యిసుమలపాల గుచ్చుడనో యని నాడెదమున సూది మునుగుచున్నది.

వాసం—అమ్మా! శేవనిన నీకుఁ గోపమువచ్చును. జగన్మోహినివగు

నీవుండగా, నీరసకీవ్యసనమేల? అతఁడిక్కార్యమునందుఁ బ్రేరే
శించుటకు నీవేలయునుమఱించితివి?

శచి—చెలీ! ఏమిసేయుదును? పోవలదని నేనెంతయో బ్రతిమాలించె
ప్పితిని. ఏంతచెప్పినను వినక యరిగెను.

వాసం—అవును, నీవేమిచేయుదువు? (ఇంచుకయూరకుండ్లి) మన
మా కమలాకరతీరమున నెక్కింతకాలము విశ్రామింతము.
(ఇంచుకనడచి ఇందు)నిజూచి సంతోషముతో) దేవీ! దేవీ!
అడుగో నీనాథుఁడు.

శచి—ఏమినాభాగ్యము.

మణి—(ఇందు)నితో) మహేంద్ర! కొంపమునిగినది. నీసంతాపము
మాత్రము బయటబెట్టకుము. సాధారణముగా భార్యలు తమ
భర్తలతరవనితలను వలచి సంతాపమగుటచూచి సహింపరు
ఇందు—అహల్యవిషయమై ప్రియత్నించుటకు నేనరిగితిని యామె
కుఁ దెలియును.

[శచిదేవి-యిందు)ని సమీపించును]

శచి—(ఇందు)నిజూచి) నాథా! ఎన్నాళ్ళకుఁ గంటఁబడితివి.

మణి—అమ్మా! ఎన్నాళ్ళయిన నేమి? నీకు సవతిపోరు లేకుండఁదప్పిన
ది, ఇంతకంటె నీకు గావలసినదేమున్నది. ఇన్నాళ్ళనుండియు నీ
కట్టిబాధగలుగునేమో యని నేను విచారించుచు నట్టిది కలు
గకుండఁ జేయుటకై భగవంతుని శతవిధములఁ బ్రార్థించినాను
నాకోర్కె సఫలమయినది. నీకు చింతలేకుండబోయినది. ఇంక
నాకేమి బహుమతినిచ్చెదవో నీచిత్తము, నాభాగ్యము.

శచి—(తనలో) మణికంధరునిమాటలఁ బట్టినాడగా యేహలోక్యాద్వా
హము మఱియొకవిధముగా జరిగి నట్లు దోచుచున్నది (మణి

కంధరుని(జూచి) మణికంధరా! త్రిలోకాధిపతియగు నీమహేం
దునిప్రియత్నము విఫలమయ్యెనా యేమి?

మణి—మరల నానోట పలికించవలయుననియా నీవిట్లుడుగుట సాక్షా
దిందిరాదేవతన యగుదానవు. అమరలోకసామ్రాజ్యలక్ష్మివి,
అట్టిసీపుండగా నెట్టిమూలకుంపటి యన్నట్లు, అహల్యను గూ
డ తేదలఁచిన యీతనిప్రియత్నము సాగునా?

వాసం—మణికంధరా! నీతల్లి! నీకు బాల్యమున నెంతవసపోసినదోగా
ని, అబ్బబ్బా! ఏమి! ఈవాగుడు,

మణి—వాసంతికా! నాదివాగుడా నేనేదైననడలంచినచో నీవలె
గుడగుడాలోచన సేయువాడనుగాను. కుండబద్ధలుకొట్టినట్లే
దుటనే చెప్పుదును.

వాసం—నీవు చాలా ఘనుడవు.

మణి—నాఘనత నీకేమి తెలియును? తెల్లవాటిలేచినదిమొదలు రాత్రి
పక్కయెక్కేవఱకుచాటాచీపులుచేతఁబట్టుకొని తిరిగేదానవు.

వాసం—ఆడజన్మమెత్తిన ప్రతివారికిని నిదితప్పదు.

మణి—నీకర్మమట్లుగాలినదిగాని ప్రతివారిని ననకు.

వాసం—ప్రతివారిమూటయేల? నీభార్యసంగతిఁ జెప్పుము.

మణి—నాభార్యజన్మతో చీపురుచేతఁబట్టియెఱుగదు. ఇంటిపనియంత
యు నేనేచేసికొనిపోవుచుందును. ఓకవేళ యెప్పుడయినను న
వసరమైనచో నావిషయమై యామె చీపురుపట్టుకొనును.

ఇందు—మణికంధరా! నీకువీపుశుద్ధిసేయుటకేనా?

మణి—అప్పుడప్పుడమె నాకు వీపుశుద్ధియుఁజెంప శుద్ధియుఁజేయు
చుండుటచేతనే, నేనిట్లుంటిని. లేనిచో, నేనిసరికెంతటి కాంతల
స్వయంవరములకు వెళ్ళియుందునో, యెంద రివనితలను వివా
హములాడియుందునో?

శచి—మణికంధరా! నీపరిహాసవాక్యము లిక్కఁజాలింపుము. (ఇందుని జూచి) ప్రాణేశ్వరా! నగరములోనికి రాకుండనిటదడయుచుంటివేల?

ఇందు—రమణీ! నేనువచ్చుచుండ, నీమణికంధరుఁ డక్కడఁదొరసిల్లినాడు. ఈతని వినోదభాషణముల వినుచుండుటచే నాలస్యమైనది.

శచి—ప్రాణేశ్వరా! అహల్యంగూర్చిన నీప్రియత్నము సఫలముకాలేదని నీముఖము దెల్పుచున్నది.

ఇందు—(తనలో) నాపరితాపమీ మెకిప్పుడు బయలుపెట్టరాదు. (ప్రకాశముగా) కుందరదనా! అహల్యంగూర్చిన విచారమునా మనమున నావంతయులేదు; కాని,

చ. అమరవిభుండుజేసిన ప్రాప్తి యత్నముసాగగ లేదటంచులో
కమునను గేలిసేయునని ॥ కాంతరా, యివ్విధిఁజిత్తమందునే
నమిత విచారమందెదను ॥ నంతియెకాని యహల్యగూర్చి నా
కు మదినిలేకుచింత నవ ॥ యోయజపత్రే విశాలలోచనా.

మణి—నీచిత్రగూర్చి యిచ్చటఁ బ్రశ్నించినవారెవరు? (శచింజూచి) అమ్మా! ఈసంగతియంతయు విన్నవెంచుకు? గృహమునకేగి నపికప సావకాశముగ, మాట్లాడుకొనవచ్చును. (ఇందునిఁ జూచి) మహేంద్రా! అట్లుచూడుము.

తే. గీ. కోపమున నాదుభార్యచే ॥ జీవురూని
శక్తిరూపము ధరియించి ॥ సాహసమున
నన్ను బాదుసమయమున ॥ నామొగమున
నెట్టిచాయనిల్పునో యిప్పు ॥ డట్టిచాయ
దాల్చి చనుచుండెద్యమణి య ॥ స్తగిరికజుగ్గో.

ఇంకమన మింటికిఁ బోవుదమురండు (కుందఱును సమ్మతిమింతురు)

రంగము.

[కాతమునియాశ్రమము, ప్రవేశము, కాతముడు, అహల్య.

అనుబంధము. (5)]

కాత—

ఉ. కోమలిచేలవెను బస ॥ గుంజడదారిని నన్నుఁగూడి యు
ద్ధామవృగోరగాదియుత ॥ ధామశివత్రైలోకహార దీ
తామహినుగిరి వకట ॥ సర్వధరాతలభూరిరాజ్య ల
క్ష్మీ మహానీయుఁడై కానినఁ ॥ జెడపుగా నిటువంటిదుస్థితుల్.

అహ—ప్రాణేశ్వరా! నీబ్రహ్మదారివగుము. మహారాజువగుము. అగ్ని
హోతాత్మనిసాక్షిగఁ గన్తు నేను పెద్దాడనిని. నీవే నాకు
ప్రేమనంబు. భవద్విమలచరణారవిద సేవతప్ప నన్యమేమియు
నాకవసరములేదు.

కాత—సతీమతి! నీవాగ్నిమోతయోనాకుసాత్తసముగొలిపినది. కాని
నీ. వాసయోగ్యుఁడైన ॥ భవనంబులుండవు,

రమణయమా కుటీ ॥ రములెగాని

వీనులకింపైన ॥ ఏకారవములేదు,

భయముగొల్పెడిమృగా ॥ రభటులెగాని

కడుపార భక్షింప ॥ గాఢోజ్యములేగల్గ,

వమితమాకిందిమూ ॥ లములెగాని

పవలించుటకు మేట ॥ పానుపులుండవు,

తదర్థశయన సూ ॥ తతులెగాని

త. గి. హయిగా పిసారింప ను ॥ ద్వానననము

లుండవు భయంకిరిమ్ము ॥ వ ॥ నోర్వగాని

యకట! తపననొ నన్నుఁబెం ॥ ప్లాడినట్ట

సత్ఫలంబిదియానీకు ॥ సారసాక్షి.

ఏమహా రాజునైనను నిను వివాహనూడియుంటివేని, యెట్టిసౌఖ్యములఁ బొందుచుండునోకదా !

తే. గీ. బ్రహ్మపుత్రుని సౌందర్యం వతులయంగు
నగ్రగణ్యులైన ని నీ నకిట గిత్తి
హస్తుడనయిన నజ బెండ్లి యూడిసౌఖ్య
మేలుమొగుకూటివిగదా యుగంబోడి.

అనుబంధము. (6)

అహ—నాథా ! నీసృనానీషయము యల్లునుపవనలకు. అశాశ్వతము లగుసౌఖ్యముల నేనాశించుదాననుగాను. మహానీపోధనుడవగు నువు నాకు భర్తవగుటయే, నాపూర్వజన్మఫలమని తలంచెదను.

తే. గీ. ధనముగల్గువాడైన ని ర్ధనుడయైన
శీలవృత్తిరహితుడైన నీ బెనటియైన
గామవృత్తిండయైనను నీ గాత్రకెప్పుడు
బలమొగిలయగుచు దలపంగి నీ వలయుగాడె

శాత—నానీచుణ్ణీ ! నీచిత్తివృత్తికెంతయు సంతసిలచిలిసి.

తే. గీ. సఖికిబలిగింతు మహిమొందు నీ గుణయులగు
పాకిసూరింతు వేదానికి నీ ఫలములేను.
పుష్పముసుతాపయెడను నీ పాలుచుకరశి
వెలది! యిరువురు నేతీభ నీ సంపదయు.

సంపత్కరమును, బహుమిహాస్పదంబును, గీర్తనజాలమును నగు పతి సేవకొంటు బహుకీర దపములేమున్నచి,

తే. గీ. కాంతునకు సేవలొనరించి నీ కాడెజగతి
మున్నుసాక్షిదేవతా నీ ముఖ్యయయ్యె
గాన, రమణిరో ప్రాణశు నీ కంఠ నితర
స్వప్నమవ్వడు నడక కీర దలంచుమాడి.

పతికనుకూలవణియై వర్తించునతియే సాధ్యయనఁబడును.

సీ. వరసుచున్మోయుక్త శ్రీ వర్తనయైభవ్య,
మహితచాసననొప్పు శ్రీ మగుచ మగువ

పంకజస్పృహస్య శ్రీ భావార్తయైపతి,
సన్మానమువహి చు శ్రీ చానచాన
ఘనపావనస్ఫూర్తి శ్రీ గోనినిజేఁబ్రియ,
చర్యానుగుణయైన శ్రీ శ్యామ శ్యామ

జనకసద్భవిచార శ్రీ మునుబూనకీశస్థి,
తాత్పర్యమనునట్టి శ్రీ యతివ యతిన

తే. గీ. వల్లభామోదకరణ భా శ్రీ వముననంద
మగుసతీమశియేసతి శ్రీ మాను; నిల్లు
జగతివర్తించుభామయే శ్రీ సాధ్యయనెఱి
చేరఁబరగియశముగాంచు శ్రీ విక్రమోష్ఠి.

అనుబంధము (7)

అహ—నాథా? సాధ్యులక్షణములు నీవలన నెఱింగి నేను ధన్యవైతిని.
నీవు తపోధనుడనై కాషాయాంబరములఁదాల్చియుండఁగా నే
చీనీచీనాంబరముల ధరింపనేల? ఈ భూషణబులేల? నేను
గూడ నారాజునే గట్టి నీచాదసేవ జేయుచుందును.

గాత—సతీమణీ! నావలె నీవుగూడ నుండనేల? నీవేషము నాతప
మునకేమియు నంతరాయము గలిగింపదు.

అహ—

ఉ. ఆర్యులటన్న సువ్రతము శ్రీ లన్నను దేవతలన్న శాశ్వతై
శ్రవ్యములన్న నిర్మలము శ్రీ శంబులటన్న శుభంబులన్న, స
తాత్పర్యములన్న భాగ్యసుకృ శ్రీ లంబులటన్నను నాకునీవెయో
యార్య! త్వదీయదివ్యవిమ శ్రీ లాంఛిసుసేవయై నేనుగోరెడఁగ.

గాత—రమణీ ! నీవు కృతార్థురాల

ఉ. మామకభాగధేయగరి ॥ నుంబుననాకును బట్టినైతివో

తామరసాయతేక్షణము ॥ దంబుజుచెరు నెంతయైన

త్యామితనైభవంబు వెస ॥ నశ్చెప్పితాడు నాను నింక నీ

భూమిని నిన్నుగూడి ముని ॥ పుగవనామము దాల్చిసుందరీ.

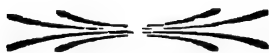
మదీయదివ్య తఃప్రభావంబున భనదభీష్టములు నెఱవేరుచుండును.

అహ—కృతార్థురాల నయితిని.

గాత—సతి ! స్నానార్థమై నదికేగి రావలయునుగరా ! రమ్మ.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

అహల్యాతాపవిమోచనము

ద్వితీయాంకము

రం ౧ ము (1)

[ఇంద్ర)గోకము - మౌలికమున - ఇంద్ర)గో-ప్రవేశము]

అనుబాధము (8)

ఇంద్ర)——(తనలో) చిత్తమును శాంతపథమునఁ బెట్టి నెంతప్రయత్నించినను సూత్రానికిలుగకున్నదికదా! ఆయహల్య సౌందర్యాకృతినాకన్నులకుఁ గట్టిపట్టున్నది.

సీ. పల్లవాధరికేశ ॥ బాధంబు వీక్షింప

సారంగపాళి సా ॥ తౌత్కరించు

నబ్జాతదళనేత్రి ॥ యమలవాక్యంబుల

సరణిగాంచహరి ప్ర ॥ సన్నమొందు

నంగనామణిముఖం ॥ బనలోకమునసేయ

నలుమొంగంబులవేల్పు ॥ నిలచుముందు

చకితాక్షిదేహ సా ॥ ప్తవ మెంచిననుహేమ

వర్ణంబుగుఱియు బ్ర ॥ వాహమగుచు

తే. గీ. భామపదముల దలపోయ ॥ వారిజముల

గరిమగనుకట్ట సుందరి ॥ గనునమెంచ

రాజహంసప్రజంబులు ॥ రహినిదోచు

నింకనాకాంత సౌందర్య ॥ మెన్నదరమె.

ఆశరదిందు ప్రతిమానసుందర వదనాభవిందయగు నహల్యం గూడక
నేనుజీవింపగలనే?

అనుబంధము (9)

[మౌనకంఠరుడు-ప్రవేశము]

మణి—(ఇంద్రునిజూచి-తనలో) ఈమహేంద్రుడు సర్వమునుమఱచి, చిత్తమంతయు నహల్యయందే చేర్చియున్నాడు. ఒకనిని వివాహమాడిన యాకాంతకై యీతడింత పరితాపమందనేల? ఇది యెవ్వరైనవిన్న నవ్వుగురనియైన తలంపక యున్నవాడే! ఆమరణోకసామ్రాజ్య లక్ష్మీధన్యుడగు మహేంద్రుడొక్క సామాన్యవనితకై యిట్లుమోహపశుడై సమస్తకార్యములను మఱచినని యమరులెల్లరును గెలిపేయరా? (ఇంచుకయూరకుంఠి) ఇంతకును దీనికి గారణమా దిక్కుమాలినమస్మధుడు, వాని కేమియుఁబనిలేదు. ఎప్పుడుఁజూచినను నిట్టికృత్యములనే సేయుచుండి వస్త్రీపురుషులనో యేడిపించుచునే యుండును. వానిధాకకు నెక్కివారును నాగఁజాలరు.

తే. గీ. కామగహితులైనను మోక్ష ॥ కామ్యులైన
నిశ్చలత్కకులైనను ॥ నిపుణులైన
వివిధవేదాంత శాస్త్రార్థి ॥ విదులయైన
దర్శకుని బాణహతులకు ॥ దాళగలకె.

తే. గీ. దనశిఖిని నార్పవచ్చుగ్ని ॥ తాగుశిష్య
కోర్వనచ్చును; ఘోర మృ ॥ త్యక్తుచుగెల్వ
వచ్చు; గరళంబుగోలంగ ॥ వచ్చుగాని
కామునివిశేషాహతి ॥ గడవలేరు.

ఆమస్మధుని జయించినచో బ్రహ్మచమంతయు గెలిచినట్లు.

చ. గురులనుగొల్చి వేదముల ॥ గూఢతరార్థ మెఱుంగనేల; శ్రీ
 వారిని భజింపనేల యమ ॥ రాపగలోమును గంగనేల; సాం
 పరయగ బుణ్యతీర్థముల ॥ నన్నియుభక్తినిమెట్టనేల; యా
 మకుని జయించునట్టి యల ॥ మానవుడే కడు ధన్యుడయ్యెడిగ.
 (ఇంచుకయూరకుండి) కానిమ్ము. ఆమన్మథుఁడీయిందునిచే నెట్టినాటక
 మాడించుచుండునో చూచుచుండెదనుగాక! (మూలఙ్గాదియుండును)
 ఇందు—(తనలో) అక్కటా! ఎక్కడనున్నను యహల్య సౌందర్యా
 కృతి నాచిత్తమును నాకర్షించి వేయుచున్నది.

సీ. ఏచాయకునుబోవ ॥ నాచాయఁగనిపించు,
 మదిరాక్షసుముఖేందు ॥ మండలంబు
 నేపంచకేసిన ॥ నాపంచఁగననొను;
 బాలతి కీర్తిగంటిచూ ॥ పులపసందు
 నేకేవకునుబోవ ॥ నాకేవదోచును,
 నీలకుంతలఘన వే ॥ నీభరంబు
 నేయోరకరిగిన ॥ నాయోరజూడనా,
 కోమలాంగియురువ ॥ ఓజ్జపక్తి

తే. గీ. భళిక! ఏప్రక్క కరుగ నా ॥ ప్రక్కయువిద
 హంసనడకల గతికాన ॥ నగునికేఱు
 సేతు; వెలదిసౌందర్యంబు ॥ చిత్తమందు
 గాఢధైర్యలతలోయఁ ॥ గాఢదూరె.

మణి—(తనలో) మన్మథునిచేతిలో నీమహేందుని కీలుబొమ్మయై
 నాడు అహల్య పరదారయని యైన జ్ఞానమీలనికీ లేకపోవు
 చున్నదే. “అత్యుచ్చయః పతనహేతుః” అన్నట్లు అంతకంత
 కీ మోహమధికమై తుదకీలేనిని నశుగంటించునేమో యని సు
 శయించుచున్నాను.

ఇందు) — అయ్యో! విరించిచేసిన శపథంబుననుసరించి యహల్య గాత
ముని గైకొనేనుగాక! నిశ్చయముగా నామెకాబడును జడ
దారియం దిచ్చలేదని నాకు నమ్మకము గలదు. అట్టిచో నేని
య్యెడకు రాకుండ, శాతమాశ్రమస్థాంతమునందే వర్తిలు
చున్నచో, నెప్పుడోసమయము గనిపెట్టి యమ్మగువమిన్న న
న్నగృహదృష్టిని పీడింపక యుండునా?

మ. తరుణిం బాసి యిటేలవచ్చితిగటా! తద్వక్త్రమున్ గాంచు చా
సరస్వ వర్తిలుచున్న నా సతికటా! తుమ్ముత్తేశోభిల్ల, న
ర్మరలిన్ నమ్మకసారి గన్గొనినచో! మన్దానసాలీశ దు
ర్భరమోహంబిసుమంతపోవుగద, నే! రాజెల్లునే వెట్టిన్.
ఆపర్వేంద్రముఖని దిలకింపనిచో నామేను బాణములు నిలుచునని
లోచదు. (ఇంచుకయూరకుండి) అక్కటా! ఈమన్మథుడు నాపై దా
డివెడలెనే!

ఉ. చిత్తజాత బాణముల! చేగడుడస్సిన నాకు ముచ్చనే
హత్తిశచీయటంచు సతి! నంచితప్రేమను బిల్చునట్టిలే
నిత్తరిల్వబోవగను! నేమివిచిత్రమొగాని నాకు నా
బిత్తరియకాయహల్య మది! బేర్కొనవచ్చుచునుండ నక్కటా.
(మన్మథునుద్దేశించి) హా! మన్మథా! నన్నేల యీరీతి బాధించెదవు.
ఒక్కంత కాలము నీశరవర్షమునాపై నాపి, నామనంబు జూలగొన్నయ
హల్యపైగూడ గుట్టిపితివేని నేను కృతార్థుడనగుచును. (ఆకాశమువంక
జూచి)

తే. గీ. అవనిజారచోరులకు ధై! ర్యంబుసడల
కుముదసంతతి కెల్లను! గోక్కట
గాముకజనులచిత్తముల్! గలచివేయ
జంక్రొడుదయించె గాంతిని! స్తోమకొడగుచు.

ఓశశీ!

తే. గీ. చల్లదనము నొసంగును ॥ చంగుగ్రాడనుచు
జనములాడు వాక్యంబుల ॥ సత్యమయ్యె
జల్లదనమితయుచులేదు ॥ చంద్రుని
మొట్టగఁచుఁగొన్ననాగుచు ॥ ముట్టఁబడవె.

తే. గీ. నన్నుహరియింపఁగాజాలి ॥ నట్టియాచు
హల్యకై యత్న మొనరించి ॥ యందలేక
పోతివిధలంబని యలుకఁ ॥ బూనినన్నుఁ
దాపవార్ధిని ముగచుట ॥ తగునెచంద్రు.

లక్కటా! మన్మథుఁడు తననూచుయగు నీచంద్రునిసహాయముచుగొని
మతింతవేఢించుచున్నాఁడు. (మన్మథుచుద్దేశించి)

తే. గీ. మాచుయగు నాకుశళియని ॥ మదినిబొంగు
చుండువంతియే; యానిజం ॥ బుడెలియవసు
తకట! యాతండు నీవైరి ॥ యైఁగరథ
కంతుజడలోన దూరుట ॥ గాంచవేయి.

మారా! నేను నీకుఁ చుట్టనునగుచుననియైన భావింపక యుంటివే.
(అలోచించి) నేనెంతవెట్టివాడను.

తే. గీ. అఖిలజేవరాముఖ్యులై ॥ యశమునెంత
గాంచునీవారికే పార ॥ గతములేని
కట్టడివిమూర నీకునే ॥ జట్టమునని
చెప్పుకొనుటల్ల నానోటి ॥ చేటుగాజే.

మ. హితులన్ బంధులఁదల్లిదండ్రులవెసన్ ॥ హృద్విధిశంకింపక
ప్రతిమక్కార్యముబూచి గాసిల నొన ॥ ర్పణజెల్లునేయంచునో
రతివాధానిచు దూరనేమిటికి సా ॥ దౌప్రీతితోనీవు సం
తతముగజేయు నిశాటమైతి యదివ్య ॥ ర్థంబానె లక్ష్మీసుతా.

చ. అనిశముబల్ మధువశిత గు ॥ గాఢ్యుడనై మధుమత్తశీలజీ
వనకలిలైకగంధవహ ॥ వాసుడనై కఠినాత్మకుండనై
వనచరపాలిసాయమున ॥ బంధువధం బానరించుచుండు నీ
మనమున నేవిధంబున స ॥ మంగిత సత్కృపపుట్టుమన్నధా.

చ. అతిరతివిప్రయోగుల మ ॥ హా మదచిత్తుడవౌచువేచు గు
ర్మతివని కాదెనిన్నును, ను ॥ మాపతికోప పరీతచిత్తుడై
తతనయనాగ్ని కీలికల ॥ దగ్ధునిజేసెను గాకయున్న నీ
వతనికి వైరివేయటల ॥ హానియొనర్పగ మాకుమారకా.

(ఇంచుకయూరకుండి) అబ్బ! ఏమి ఈతాపము అహల్యావనూటీ
ముఖారవిందము నీక్షింపినగాని చల్లారదు. హా! యహల్యా! యహ
ల్యా! (మూర్ఛిల్లుచున్నాడు)

మణి—(తనలో) అహల్యపైనున్న మోహమీతనిని ప్రపంచమునే
మఱపించుచున్నది. ఈతడింత వివేకశూన్యుడయ్యె నేమోక
దా? ఇందులక నే పెద్దలుమోహముగ్రుడ్లదియని చెప్పిరి. కాకు
న్నచో దేవేంద్రుడేమి? పరదారను గామించి యీకీలినిసర్వ
మును మఱచి యుండుటేమి? ఈతడెప్పుడుచూచినను నహల్య
రూపమునే వర్ణించుచుండు.

సీ. అలివేణికుటిలకుం ॥ తలములశ్లాఘించు,

చంద్రాస్యమాఖకాంతి ॥ సంస్తుతించు

జలజాక్షివీక్షణ ॥ చలనంబు నుతియించు,

కంబుకంధరగళ ॥ గరిమబొగడు

పల్లవకరహస్త ॥ వైభవంబునుమెచ్చు

జక్రస్థనివరకు ॥ చములబొగడు

తలిరుజాడిఘనని ॥ తంబమ్మలను నెన్ను,

గలికిపాదజలజ ॥ ములగణించు,

తే. గీ. ముదమువహించుచు, బంకించు ॥ భూశిరము

దరుణి జేసినధాత చా ॥ తురినిదలంచు

బంచశరజాత శరజాత ॥ భగ్నుడగుచు

నీమహెందుండిహ్యకై ॥ యేమివిరిత,

(ఇందు)నిసమిపించి) మిల్రిమా! మహేంద్రా!

ఇందు—(కన్నులదెఱవకయే) నాపాటితియహల్యాయామేమి?

మణి—నీకు జగమంతయు సహల్యమయముగానున్నది కాబోలు. చాలు జాలు, లెమ్ము.

ఇందు—(చూచిసిగ్గుపడుచు) మిల్రినూ! నీవా? ఈసమయమున నేలవచ్చితివి?

మణి—ఏమి! రాకూడదా! అహల్యయ్యొడ కరుదెంచునామేమి?

ఇందు—ఈనిర్భాగ్యున కాభాగ్యము గూడనా?

మణి—ఈనాకలోక సామ్రాజ్యము లేకపోయినను సహల్యయొకసారి దియజూచినఁ జాలుకాబోలు. ఆహాహా! ఎంతయవివేకివైతివి.

శా. లేచేపెద్దలునీకుబుద్ధిఁ దెలుపఁ ॥ లేకుందురేయీపురిఁ-
వారింజేరవా ధర్మమార్గనిరతిఁ ॥ వాంఛింపవో కానినో
నీరీతిఁ బరచార, లోఁ దలపగా ॥ నీవెంతవే, యక్కటా
సారాచారమె! ధర్మకార్యమె! యిక్క ॥ జాలింపుమీ కోరికన్.

అను 10

నేనిట్లు బలికితినని నాపై నాగ్రహింపవలదు. నీశ్రేయస్సు గోరినవాడను గనుక జెప్పితిని.

ఇందు— సఖుండ! మణికగధరా! నాస్థిలింగూర్చి యేమిచెప్పుదును?

మ. తరుణిగోమలపద్మపత్రీ నయనా ॥ ధ్యానింపగానే కటా

స్థమడుగుండియి వేడినూపులడరి ॥ పడచచ్చితాస్త్రాని, చె

చైరబాధిఁ పఁ దనీయబాధకు ధృతి 1 శ్రీహీనచిత్తుండనై
భరపైవ్రాలితి నీవిధంబునను మి 1 లా'యేమి వాక్కుచెప్పడ.

మణి—చాలుఁజాలు, ఎవ్వరైనవిన్న నవ్వెదరు. ఏడి! ఆమన్మధుడు, భ
యభక్తులులేక నీవంటివారలఁ గూడ వేచుచున్నాఁడు. పోని
మ్ము, బ్రహ్మచారుల నెవ్వరినైన బాధించుచుండినచో నంతగా
వానివిషయమై యూలోచింప నవసరములేదు. ఆ, అనునప్పటి
కిగడ గడఁగాదుచుఁ జేతులుకట్టుకొని యెగుట నిలఁబడు, యూ
ర్వశి, మేనక, రంభ, ఘృతాచిమోదలగు నమర వేశ్యలును, బ
ట్టపుదేవియగు శచియునుండఁగా, పరదారయగు నహల్యంగూ
డుమని నీకీరీతిని బోధ సేయునా మదనుండెచ్చటనుండెనో నా
కుఁజూపుము. జుట్టుపట్టుకొని యీడ్చుకొనిపోయి నాగ్రహిణి
యొద్ద నిలబెట్టెదను. చీపురుకట్టఁగో నీపుశుద్ధిఁజేసి యెన్నఁడు
ను నిట్టిపనులు చేయననిపించి విడిచిపెట్టెను.

ఇందు—అధికసంతాప వార్ధిలో మునిగియున్న నామదికి నీపరిహాస
వాక్యములు నాటినా?

మణి—పరిహాసవాక్యములుగావు. నావలన దోషమున్నను లేకపోయి
నను, ననుదినమును ప్రాతఃకాలమునఁ గాల్యకృత్యములు దీర్చి
కొనినపిదప, మాయావిడ నన్ను శృంగారపుకట్టఁగో రెండుదె
బ్బలుకొట్టి ముద్దాడుచుగడుట యాచారము. నేకు నీమూలము
నమఱియొకసారి యామెసేయు దండనకుఁ బాత్రుఁడనుగావల
సివచ్చినది.

ఇందు—అక్కటా! నామూలమున నీవు భార్యచే దెబ్బలుతింటివా?
ఈవింతయేమి?

మణి—వింతయేమున్నది? నీవు నాకాప్తసఖుండవని నాభార్యకుఁ దె
లియునుగదా! ఈసంగతియట్లుండుము. ఎట్లు తెలిసెనోగాని,

యహల్యకై నీవందుచున్న పరితాపమును గూర్చి వినేసు. “ఆ
రునెలలు స్నేహముజేసిన వారు వీరగుడు”ని చెడ్డలు చెప్పిరి.
పరదారకై పరితాపమాదు నిండునకు నీవు హితుఁడనై యుం
టివి. నీవుగూడ నట్టికృత్యముల నెప్పుడైన నేయఁదలంచెదవే
మో “యని, మిత్రమా! చెప్పిన నమ్మెడవో, నమ్మవో, నేను
మధ్యాహ్నమున భోజనానంతరమున, తిన్నతిండి సమస్తము
‘జీర్ణం జీర్ణం వాతాపిజీర్ణ’ మగునట్లదేపనిగ ఒకగంటసేపున
ఆకు బాణికట్టుకొన్న భార్యవ్రాడఁగా, బరకాంతలగూడుటకై
తలంపవలదు” అని మేఘగంభీర స్వరముతోఁ జెప్పెను.

[తేరలో]

ఏమే! వాసంతికా ఇంతప్రాద్దువోయినను ప్రాణేశ్వరుడు శయనమం
దిరమందే యుండెనా?

మణి—మిత్రమా! కొంపమునిగినది. శచీదేవి యిట్లు వచ్చుచున్నది.
నీపరితాప మామెకుఁ దెలిసినచో నామెహృదయమున, బుం
డుమీదకారము జల్లినట్లుండును. లేచి కన్నులు దుడుచుకొని
కూర్చుండుము.

ఇందు—మణికంఠరా! మాటలసందడిని నాపరితాపమును గూర్చి
యామెకుఁ జెప్పెదవేమోనుమా!

మణి—నేను వెట్టివాడనని తలచితివా యేమి? (తనలో) రహస్యము
లు దాచుటలో నాయంతటివాడులేకు. రెండవనారడుండనే.

[శచిప్రవేశించును]

శచి—(ఇందునిజూచి) ప్రాణేశ్వరా! ఇంతరొత్తయైనను భోజనమున
కు లేవకశయనగృహమునందే యుంటివేల?

ఇందు—దేవీ! నర్మసఖుండగు మణికంఠరుఁడెదియో చెప్పుచుండగా
వినుచుంటిని.

మణి—(తనలో) పాపాలభేదపుడను నేనుంటినిగదా. (ప్ర)కాశముగా)
అమ్మా! నాసంభాషణ నీవెఱుగనిదేమున్నది? మనస్సులో నే
దైన చింతయున్నవారి కాకలియుండకుకదా!

ఇందు—(తనలో) ఈతఁడు నెప్పుడిగా నాగుట్టుచు బయలుపెట్టును
కాబోలు.

శచి—తిభువనాధీశ్వరుడగు నీతనికిఁగూడ చింతయేనా?

మణి—ఇట్టిమహారాజాధిరాజులకే చింతలభిక్షముగా నుండును.

తే. గీ, పాలననుగూర్చి యొకచింత ॥ పగలపైకి
వత్తురేమొయఁగుచుఁ జింత ॥ ప్రజలసుఖము
లందుమార్గము నీక్షించు ॥ నట్టిచింత
యన్నిచింతలకంటెను ॥ నలివకొరకు
పడకుచింతయధికమాచు ॥ బరగునాదె.

శచి—ప్రస్తుతము నాప్రాణేశ్వరునకు శత్రుబాధయేమియులేకు. పరి
పాలనావిషయముంగూర్చి యందఱును శ్లాఘించుచునే యుం
డిరి. నీవు చెప్పిన చివరిచింత యీతనికిమైన నున్నదేమి నే
నెఱుంగను.

మణి—తల్లీ!

తే. గీ. మబ్బులోసల పొద్దును ॥ మనసునందు
నాటియున్నట్టియూహయు ॥ నీటిజాడ
యాకసంబునఁ బులుకెగు ॥ నట్టిప్రావ
గన్గొనఁగఘాతకైన శ ॥ క్యంబుగాదు.

శచి—మణికంధరా! నీవు చెప్పినట్టిమాట నిజమే (ఇందు)నిజాచి)
మనోహరా! నీకేమునినఁ జింతయున్నచో జెప్పుము.

ఇందు—సాక్షాదిందెరాదేవి కనయగు నీవు బోయిసివై యుండగా,
జింతకూడనుండునా?

మణి—(తనలో) ఈయిచ్చకపు మాటలకేమిలే.

శచి—నాథా! ఎట్లుండునను నీ మొగము విచారాకాంతమై యున్నట్లు తోచుచున్నది.

ఇందు—సతీ! మతేమియును లేదు.

మణి—అమ్మా! మధ్యాహ్నము మేము నందనవనమున కేగినప్పుడు వేడిగాలి తగులుటచే నట్లుండనోవు.

శచి—మశికంధరా! నాథుడీ దినంబున శయనమందిరమువిడిచి యా వలకేసోలేడు. నీవుగూడ నసత్యములాడుచుంటివా!

మణి—(తనలో) టంకము అతకలేదు. జారిపోయినది. (ప్రకాశముగా) తల్లీ! మొన్నమధ్యాహ్నం వేడిగాలికి.

శచి—మణికంధరా! ఎక్కడిమాట.

మణి—పదిదినములక్రిందట వృణ్ణయచార్యబగులగొట్టితినని నవ్వుచు నాభార్య నావీపుపైగొట్టిన దెబ్బలనొప్పియొకను నట్లేయున్నది.

ఇందు—రమణీ! ఈపరిహాసవాక్య ప్రీయునితో నేమి?

శచి—నాథా!

తే. గీ. భూముదమున రాజిల్లు १ మోమునేడు
వాడియుండెను నిశియందు १ బద్ధమట్లు
జత్తమంబొక కాంతై १ చింతజేర్చి
యున్నవిధముగాకును దోచు १ చున్నదిపుడు.

మణి—అబ్బబ్బ! యెంతమాట! బలికితివమ్మా తల్లీ! మామహేం దుగ్గినియెడల నట్టివిధ మెప్పుడయిన గనిపెట్టితివా?

శచి—అహల్యను నెట్లయినఁ గైకొనఁదలచి యప్త కష్టములందుటనే నెఱుంగవా?

మణి—(తనలో) ఆయహల్యయేయింతకొంపలెసినది. (ప్రకాశముగా) అమ్మా! నీవావలించిన ప్రేమల లెక్కదుకావు.

అనుబంధము (11)

శచి—నాథా! అహల్యంగూర్చిన చింతయేనా నీమనంబున నాటియు
న్నది. ఇకను నామెంగూర్చి పరితాపమేల?

మ. వరియించెంగద గౌతము! రమణి, య 1 పృథ్వాక్షి కైయింక నీ
కరణిజంఠిలనేమిలాభమగు లో 1 కంబిది యాలించిన
బరిహసంబానరింపదే యిటు సుప 1 ర్వశ్రీనికినాధుడే
పరదారగని మోహమొదెననుచు 1 భావింపగా వల్లభా.

ఇందు—మగువమిన్నా! మణికంఠరుని పరిహాసవాక్యములాడుటయు.
దదనుగుణముగా నీవు నన్నడుగుటయు సరిపోయినది.

శచి—నాథా! ఇట్టిసంగతి దాచిననుదాగదు. నీమొగమెచెప్పుచున్నది
మ. 1—(తనలో) మొగముజూడఁగ నే మోకాళ్ళవాపు తెలియదా
యేమి?

శచి—(ఇందునిజూచి)

ఉ. చెప్పకయుండి వినుము 1 చెప్పుచునున్నది నీ మొగంబెయా
యొప్పులకుప్పవైనదిటు 1 లూరకచిత్తముజేర్చితంచు;నీ
కిప్పునిచెల్లదంచు నిపు 1 డెంతయుజెప్పగ సాహసించునా
తప్పుశమింపుమీకృపను 1 ధర్మముగాదిది ప్రాణవల్లభా.

మణి—(తనలో) ఈమె నిజము గనిపెట్టినది. ఈమె వాక్యము లీతని
చిత్తము నేమయినది? పుగలుగునేమో. (అలోచించి) మత్తే!
ఇట్టి విషయము లందెవ్వరు చెప్పినను ప్రయోజనములేదు.

శచి—(ఇందునిజూచి) నాథా! నావాక్యములగుఁ బ్రత్యుత్తరమి
యవేమి?

ఇందు—సతీ! నీవేల యారీతిఁ బలికెదవు. (తనలో) ఇట్లుజెప్పెదఁ
గాక. (ప్రకాశముగా)

ఉ. ఏనల యింతిఁ జేకొనఁగ 1 నెంతయు యత్న మొనర్చినాను గా
 నీనగుశాటు నాకొడువ 1 నీరజనేలీ నహల్యనిచ్చె నా
 మానికిధాత యేమనుడు 1 మానసమందునఁ జింతదీనికిఁ
 బూనితిగాని నాతికయి 1 పొందుదునే పరితాపమింతయుఁ

అట్ల దిక్పతులు సేవింప, మహావైభవము నందుచు, నమర లోకము
 జాలించు నన్నుఁగాదని యాయహల్యను గౌతమున కొసంగి ధాత
 నన్నుఁ జిన్నబుచ్చినందుకుఁ జింతించుచుంటిని. ఈపరాధవాగ్ని యెట్లు
 జల్లారునాయని మార్గమరయుచుంటిని.

మణి—మిత్రీమా! ఇందు ధాత ననవలసిన పనియేలేదు. ఆతఁడు
 తన ప్రతిజ్ఞ ననుసరించి చేసినాడు.

శచి—నాథా! ఆమాట నిశ్చయము. ఇంక నహల్యా నామమును
 మనమున మరచిపొమ్ము.

ఇందు—(తనలో) త్రిలోక సౌందర్య వతియగు నాయహల్యను మఱి
 చిపోవుటా ఏమాయోచాయము చేతనైన నానుదలించుటాడక
 జీవింపగలనా?

అనుబంధము (12)

శచి—మనోహరా! వివాహము గాకయున్నచో నామెవిషయమై
 యేప్రయత్నము జేసినను జేయవచ్చును. ఏప్పుడొక గౌత
 ముని పత్నియైనది. ఒక వేళ నామెంగూర్చి నీపట్టి దోహచింత
 నైన మనంబునఁ దలపెట్టియుంటివేమా? అట్టి జేదియుచు
 సేయవలదని నాప్రార్థన.

మణి—(తనలో) నీవు చెప్పిన వినునా? మొట్టికాయ తగిలినఁగాని
 బొప్పికట్టదుకదా!

అనుబంధము (13)

శచి—

చ. పరువునశించుగీర్తయెడఁగి బాఱును మానసమందుఁజొరచే
కురును, బుధుల్ హాసితృ, నిజకోమలిగొందును; బంధువర్గమున్
గరుణఁద్యుతి దూరుదుర గ్రుఱునుగల్గును గాన నెందున్
బరవనితారతంబు గుణ తవ్యులకున్ తగునే మనోహరా.

ఇందు—రమణీ! నేనవివేకి ననియా నీతలంపు.

మణి—(తనలో) అబ్బో! రోషముగూడనా! (శచీదేవింజూచి) తల్లీ!
చాలా పొద్దవోయినది. ఇంటికి జేరుకొనక పోయితి నేని,
యీరాత్రి మాత్రవిడ నాకు పిండము పెట్టక యుండుట సరి
కదా! వీపుమీద నగారావాయిద్యముతో, పెద్దలను జ్ఞాపకం
చేయును. (ఇందునిఁజూచి) మహేంద్రా! ఇంటికి నెమ్మదిగా
చేరుకొందును. అజ్ఞానసాగెదవా? నీవుగూడ, రెండుమెతుకులు
కొటికి, స్వస్థతగాయన్య విచారము విడిచి శయనింపుము.
ఆరు బయలున మాత్రము పరుండవలదు. ప్రస్తుతము నీవు
న్నస్థితికిఁ జంద్ర కిరణ ప్రసారము వికటంపగలదు.

ఇందు—నీవు పరిహాస వాక్యకుక్షిగల వాడవు.

మణి—ఇంక నేఁబోయి వచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

శచి—నాథా! భోజనమునకు లెమ్ము.

ఇందు—ఇదిగో! వచ్చుచున్నాను.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

రంగము (2)

[శాతమాశ్రమ స్థాంతవనము:— పర్యవేశము:—ఇంకురీమ]

ఇంకురీ—(తనలో)

చ. ఘనకచయూ యహల్యనిట ॥ గృహ్యజ్ఞాచట యుక్తమంచ, నే
ననుకొనినట్లు నామనము ॥ నందొక పోలికబుట్టజేసి; మా
తనయుడు బోధసేయుచు, బ ॥ దానవయును నెట్టుచుంక; న
వ్యనితమెలంగు నియ్యెడకు ॥ వచ్చితిఁ జెచ్చెర, మోదమేర్పడె.
ఇదియే శాతమాశ్రమ స్థాంత వనము. ఇచ్చటనేను వేదియుంటినేని,
యయ్యెలనాగ, పుష్పాపచయ్యార్థమైనను రాకయుండునా ?

ఉ. అచ్చరమచ్చకంటుల మొ ॥ మూరము లారసియుంటిఁగాని, నా
కిచ్చజనింపదయ్యె తర ॥ శేషణ నిన్నును కన్గనంగనే
యిచ్చజనించె దైవకృత ॥ మెన్వకు దప్పగసేయుచును నే
నచ్చగఁగంతకు నుడివి ॥ నన్ వినికోరికదీర్పకుండునే.

[తెరలో]

మునిపత్నీ ! అహల్యా ! ఆదెసకుఁ బోవుడము. రమ్ము.

ఇంకురీ—(విచి) ఎవ్వరినో ! స్త్రీవాక్యములు వివచచ్చుచున్నవి.
(పరికించి) ఎవ్వరినోయననేల ?

చ. అకలాకోజ్వలగాలి మై వెలయునా ॥ యంభోజపరాగ్రితమా
మకసమ్మోహకళా విశేషమును బెం ॥ పంజాలిభాసిల్లు నా
చక్రరాక్షసుణి యాహుహల్య, మదభీ ॥ ప్రభులిప్లుజేకూర్ప, నెం
చి, కృపన్ వచ్చుచునున్న దంచుచుగడున్ ॥ జిత్తంబునందెంచెవన్.

అనుబంధము (14)

(నూచి) అదిగో ! ఆమె సఖిపరివృతయై యిల్లేవచ్చుచున్నది. ఆహా !
సఖి ! ఈసందర్భము.

నీ. అలదేవదానపు ॥ లభిమఖించుచో
తనరారుమోహిని ॥ తరుణీయనగ
భారతీ పతితన ॥ ప్రాశ్నిజూపరచింపఁ
బాలుపాండు జానిచా ॥ బామ్మయనగ
వ్వాకాంబుదసమ ॥ వాయూతరింబున
దీపించు క్షాన్తిచు ॥ తీవయనగ
సుమళరాభిఖ్యను ॥ సార్థకంబుగ జేయు
మరుచేలినాటవ ॥ శరమనంగ

తే. గీ. సఖయతోగూడి యుచ్చట ॥ సల్పుకొనుచు
వనవిహారము సేయంగ ॥ వచ్చెనదిగో
నామనము చూరగొన్నట్లు ॥ నాతిమిన్న
యందములపేటి, యాయహ ॥ లావధూటి.

(ఇంచుక యూరకుండ్రి) ఈమెతోగూడ చెట్లకత్తెగూడ వచ్చియు
న్నది. ఒంటిగనున్నచో నాప్రియత్నమున కనుకూలముగ నుండును
ఇప్పుడునేనేమి సేయుదును? కొంతవలకావృక్షము చాటున వేచి.
యుండవలెగాక.

(వృక్షము చాటున కేగును.)

[అహల్య విశారదతో ప్రవేశించును]

అనుబంధము (15)

విశా—చెలీ! అహల్య! దురంత లతాంత సితాంత సారథాకాంత
దిగంతంబును, నాగత నిరంతర దక్షిణవార పూర్ణరోధం
తంబును, భృంగకోకిల శుకారవ చాలితదాంతసంతతి స్వాం
తంబునునగు నీవసంతమెంతయు సంతసమైనటులువుగదా!

అహ—అవును. ఈటులువునందే వనములు కనులపండువగ నుండును.
అటుజాదుము.

తే. గీ. సకలసురముని రాజపూ १ జానిదాన
ములు మిళిందవజ్రినిధాన १ ములుస్వదర్శ
నప్రభేదిత విరహిలో १ కప్రతాన
మానములు సూనములువొల్పె १ మహితరుచుల.

విశా—బ్రహ్మపుత్రీ! మార్గాయాసమున డస్సియున్న పాంథులకు
జల్లనినీడనిచ్చు యావటవిటపి యెంతవిశాలముగ నావరించి
యున్నదో కంటివా?

ఇందు—(తనలో) నేనిచ్చట నుండుటయా చెలికత్తెచూచెనాయేమి?
అట్లయిన నేమైనమోసము సంభవింపగలదు. (మఱింతచా
టునకేగుచు)

అహ—విశారదా! విమల సలిలాసారంబగు నాకాసారంబునుజూడుము
తత్కాసారతీరమున మీనంబులఁబట్టుటకై, దొంగతపముసే
యుచు వేచియున్న బకంబులఁగంటివా?

ఇందు—(తనలో) నన్ను వీరుచూడలేదు. వెంటనే చెలికత్తెలేకున్న
యనుకూలముగనుండి యుండునుగదా!

విశా—అహల్యా! వానికేమిగాని, అటుఁజూడుము. చిలుకముక్కు
లచే నొక్కబడి కెంపురుచు లీనుచున్న చాడిమీఘలంబులును,
మార్గాయాస సౌజనితతృష్ణావిదారణములగు నారికేళఫలము
లును, కందర్పుకుతన విరిశరములకుఁబడునుపెట్టు, కదళీతరువుల
నుండు లేతయాకులును, మాధవపూజార్థంబులగు మాధవీ
పుష్పములును, నెల్లెడనల్లిబిల్లిగనల్లు కొనియున్న మల్లెతీవెల
నున్న పూలును, మిగుల సువాసనచే నెగడు పొగడులును,
మరుషిచేత బాకులనంబడు గేదంగులును, గలిగి విలసిల్లు నావ
సప్రదేశమెంత రమణీయముగ నున్నదో!

అహ—నిశారదా ! మనము వచ్చి కడుడడవయినది. స్నానార్థమై నది
కరిగిన నాథుండు వచ్చుచుండును.

ఇందు—(తనలో) అక్కటా ! ఈమె యాశ్రమమున కరుగును
కాభోలు.

అహ—విశారదా ! నీవాయుపవనమునకరిగి, యందు, బరిపక్వఫలము
లసంగ్రహించి. యాశ్రమమున కరుగుచుండుము. నాథునిపూ
జార్థమై నేపుష్పములు గోసికొని యీదారిని వచ్చెద.

విశా—మంచిది. (నిష్క్రమించును)

అహ—(పుష్పములు గోయుచుండును.)

ఇందు—(తనలో) చెలిక నై యరిగినది. ఈమె యెంటిగనున్నది. ఇది
యేమంచి సమయము. వేనీమె యెకుటఁబడెదగాక.

నే. గీ. అమరలోకవిభుండు నేడ శ్రీ హల్యశేరి

తనదుకోర్కె దీర్చుకొనఁగఁ శ్రీ దలఁచెఁగాన

గాముడా ! ముందునడుపుమీపు శ్రీ కరుణఁబూని

కాంతకునుగూడ మోహంబుఁ శ్రీ గలుగ జేయ.

(అహల్యను సమీపించును.)

అహ—(ఇందునిజూచి) కొంచెము దూరముగాఁబోయి (తనలో)
ఎవ్వరీపురుషుండు (పరికించి) ఓహో ! ఈతడ మరలోకవిభుం
డయిన మహేంద్రుఁడు. ఈతడిచ్చటికిరాఁబనేమొకదా ! (అలో
చించి) ఏమైన నాకేమిభయము నాపనినేను జేసికొనెదగాక.
(పుష్పములు గోయుచుండును.)

ఇందు—(తనలో) ఈమెనన్నఁ జూచియుఁ బూజని చందమున శిర
మువంచుకొని పుష్పములఁ గోయుచున్నది. పలుకరించెదఁ
గాక. (ప్రకాశముగా) యోహరత్నమా ! కుశలమా !

అహ—(తనలో) ఈతనికి నేనేమి పృత్యుత్తర మిత్తును. (ఇంచుక

యూరకుండి) నిష్కల్బమ చిత్తనగు నేనీతనితో మాటలాడి
నంబువలన దోషమేమి సంభవించును. (ప్ర)కాశముగా)
మహేంద్రా! త్రిలోకనాథుడవగు నీరాకచేమేము ధన్యుల
మగుదుము ఇచ్చట కనతి దూరమున నున్న మాయాశ్రమ
మున కరుదెంచి నానాధునిచే బూజలంది, పొమ్ము.

ఇందు)——(తనలో) ఆహా! ఏమి యీవాజ్ఞాధుర్యము. ఈమెకు
నాపై నిచ్చయుడుటచేతనే నన్ను డమ యాశ్రమంబునకు
రమ్మని యాహ్వానించుచున్నది. (ప్ర)కాశముగా)

అనుబంధము. (16)

చ. వనితరొపూజకేమి! పెరి १ వాడనె, యట్లానరింప; నేటికి
ఘనశశినేలు నీనగు మొ १ గంబునుగాంచితి మోదమల్యై; నా
జననము ధన్యతంబారనె १ సత్యముచెప్పెద లోకమాదునా
కెనయగు ధన్యుడెందువన १ జేక్షణలేకును మితలంపుగన్.
నాకువేతే పూజలు కావలయునా? సుధంజయుకు నీవాక్యములేనాలు.
అహ—నీకుఁదాపసులన్న భక్తికదా. అందుచే మాయెడల శారవ
మున నట్లు బలికెదవు.

తే. గీ. అమరపతివైన నీవు మా १ కలిధివగుచు
నుండుమీనేడు మాయొంట १ నెప్పుమీల
నీదుపదవికిఁ దగినట్లు १ మోదమలర
జేయలేకున్న, నెట్టులో १ చేయగలము.

ఇందు)——నీయధీనమున నున్నప్పుడు నీవెట్లు జేసినను సంతసమే. నీక
రుణఁ గోరియేకదా యిట్లువచ్చితిని.

మ. ఘనునింజూడఁగగోరుచారక, మినున్ १ గాంక్షించు జక్రంబుజం
దునింజూడంగఁ జకోరియుండలచు సా १ లోపంబుతోనెప్పుడు

నినునామానసపక్షిచూడఁ దలచుకొని నీవెట్లుభావించువా?

చనితాకోమలపద్మపత్రనయనా! పక్ష్యేందులిం బాసనా.

అహ—(తనలో) ఈతని పలుకుల యందలి యర్థమునాకు దెలియుట లేదు. (ప్రకాశముగా) చింతామణి, కామధేనువు, కల్పవృక్ష మిత్యాది మహాసంపదలతోఁ దులఁదూగు మహేంద్రునినకు మావంటి మునిపత్నులఁ జూచినందువలన నేమిప్రయోజనము కలదు?

ఇందు—రమణీ! నీవెట్లు తలంచెదవుగాని నేనెట్లు దలంచెదనా?

తీర్జగన్మోహనమైన నీసౌందర్యము చాలదా?

అహ—(తనలో) ఓహూ! ఈతఁడెట్లు బలుకుచుండెనేమి చెప్పుమా!

ఇందు—నారీమణీ! నిన్నుఁజూచిన నాకంతయు విచార మగుచున్నది.

ఉ. కోమలి! యిట్టిభంగిబడు నీ గుంజడదారినిగూడి యెట్టులు

ద్రామమృగోరగాదియుత నీ ధారుశిఁబత్రీఫలోపహరదీ

తామతినుంటి వీవకట నీ సర్వధరాతలభూరిరాజ్యల

క్ష్మీమహానీయుఁ శేకానినఁ నీ జెందుమహేయిటువంటి దైన్యము.

అహ—మహేంద్రా! ఈశరీర మెవ్వరికి నేవజేయుటకై సృష్టింపఁ

బడినదో వారినే జేరునుగదా! దీనికై విచారమేల?

ఇందు—ఇవ్విషయమున నీజనకుండగు బ్రహ్మయంతయు నవిచేక్షియై వర్తించినాడు.

తే. గీ. దొండపండునుదెచ్చి సం నీ ఘోషమెసఁగ

కాకిముక్కునకును గట్టు నీ కరణినిన్ను

గౌతమునకిచ్చెనీతండ్రి నీ గాకయున్న

నతడునీదుసుందరత కీ నీ దైనవాడె.

అహ—అమరఁ భండవగు నీతో నేను ప్రతిభాపింపరాదుగాని, మునీం

దుల మహిమ యెఱుంగుటకు సామాన్యులు శక్తులుగారు

మదీయపురాకృత పుణ్యవశముననే గౌతముడు నాకుఁబలి
యైనాడు.

ఇందు—(తనలో) నాపలుకులాకదారిగను నీమె పలుకులాకదా
గను నున్నవి. (ఆలోచించి) కాదు కాదు. స్త్రీహృదయ మగ
మ్యము. పురుషులు తమ వలపును బయలు పెట్టినంత త్వరిత
ముగా స్త్రీలు బయలుపెట్టరు. (ప్రకాశముగా) కుగంగాక్షి !
ముసీందుగిలు ప్రభావము గలవారే. కాని నిసౌందర్యమున
కొక తాపసిసతివైయుండుట తగదని నాయభిప్రాయము.

అహ—(తనలో) ఈతని హృదయమదియొక విధముననున్నట్లు తోచు
చున్నది. (ప్రకాశముగా) మహేంద్రా ! ఇప్పుడీ యనవసర
ప్రసంగమేల ?

చ. గళమునఁదాలిబొట్టలలిఁ ॥ గట్టినయంతఁడుమానియైననున్
లలితకళావిలాసుడయి ॥ న్నమఃప్రీతిగొడ్డియైననున్
దులువయ్యెనెన, వాడె, నవ ॥ తోయ జనేత్రీకి దైవతుల్యుడై
విలసిలుగాదె యియ్యదివి ॥ వేకివిసికు నెఱుంగకున్న జే.

ఇందు—(తనలో) ఈమె నాయభిప్రాయము నొక్కింతయు గ్రహిం
పక మాటలాడు చున్నది. నేను విఫలమనోరథుడనగుదునా
యేమి ? ఇంతటితో నేను నిరాసవహింపనేల ? ఎట్లయినను
నేనుమెంగూడుటకేదా వచ్చితిని. కానిమ్ము నామనోభీష్టము
నెమ్మదిగా బయలు పెట్టెదఁగాక !

అహ—(తనలో) ఈతనితో మాటలాడుచు నిక్కడ నేను తడయనేల.
ఆశ్రమమున కరిగెదఁగాక.

(పోబోవును)

ఇందు—(తనలో) ఓసో ! ఈమెయరుగఁ దలంచు చున్నది.
(ప్రకాశముగా)

మ. తమణీ ! దూరపథ శ్రమాగతుడనన్ ॥ దాక్షిణ్యమేపారంగా
బరికింపదలపోయకుండుటది భా ॥ వ్యూహానె నిశివ్యస
త్కరుణావాహినిఁ దానమాడుటకుఁగా ॥ దావచ్చియున్నాడ; సుం
దరిసిత్తమునాకుభాగ్యమికవా ॥ దంబేలకావింపఁగన్.

అనుబంధము. (17)

నారీరత్నమా ! ఇంకనా నిశ్చయాభిప్రాయ మెఱింగించెద వినుము.
భవదీయ దివ్యసౌందర్యము నాచిత్తమును నాకర్షించుటఁజేసి, యవ్వి
రించి నిన్నిచ్చుటకుఁ గావించిన శపథంబును గలుచుటకుఁ బ్రయత్నిం
చితినిగాని, కృతకృత్యుండగా లేకపోయితిని. ఇయ్యది నాదురదృష్టమే
యని భావించుచు, నాటినుండియు, నీపైననే చిత్తమునిలిపి, యెప్పు
డైన నిన్నుఁగలిసికొని, నాయభీష్ట మెఱింగించితినేని దప్పక తీర్చెద
వను యాశతో నుంటిని. జగన్మోహనమైన నీవిగ్రహమును మరల
నేటికిఁ జూడఁగంటిని.

అహ—(తనలో) ఈతని యుద్దేశమిప్పుడు సంపూర్తిగఁ జెలిసినది.
అక్కటా ! అమరలోక సార్వభౌముడగు నీతఁడెట్టి యీకార్య
మును జేయఁదలంచినాడు. ఇంకనితనికి నేను తగువిధమున
నెమ్మదిగాఁజెప్పి చిత్తమునట్టి యధర్మోద్వోగమునుండి తప్పిం
చెడఁగాక. (ప్రకాశముగా) పురందరా ! నీవెంతవెట్టివాడ
వయితివి. అమరలోకవిభుని చిత్తముగూడఁ గలంచునంతటి
సౌందర్యముగలదాననానేను ? ఇయ్యది నాపాపముకాబోలు.

ఇందు—(తనలో) భళిరా ! ఈమె వాక్చాతుర్యమున కెంతయు మె
చ్చవచ్చును. (ప్రకాశముగా)

తే గీ. మూడులోకంబులందున ॥ ముగ్ధులందు
నేనెసౌందర్యవతినించు ॥ వింపుమీల

జెప్పటకుమాటుగానిట్లు ॥ జెప్పితవుర !

తరుణముదమయ్యో నీచమ ? త్కారమునక.

పల్లవాధరీ ! మూడులోకములయందే కాదు, పరనాల్గులోకముల
యందును నీకెనయును సౌందర్యవతి లేకు. అట్టి నీసౌందర్యమేకదా,
యమరనాధుడనగు నన్ను దాసునిగాఁ జేసినది.

అహ—చాలు. చాలు. పాకశాసనా !

అనుబాధము. (18)

మ. ఓతిలోలేకెసతీమణులనవవయ ॥ స్వీరూపలావణ్య జ్వం
భితలీపుణ్యవరియింపఁగోరినను గూ ॥ ర్మిగందమూలాశన
వృతనై నారలుగట్టితాపసకు వీ ॥ రక్షణోదీపిభంగి సం
తతమున్ వర్తిలుచున్న నన్ను దలపక ॥ ధర్మాబెకేవేశ్వరా.

మ. సతతంబున్ విబుధులభజింపఁగ మహా ॥ సామ్రాజ్యలక్ష్మీధురీ
ణతఁబెంపొందిన జేవభర్తవయి వ ॥ న్యగాసదీతౌకృతీ
కృతగాతిన్ వరమానిపత్నిననుక ॥ గీర్తింబెడబాబాయ నీ
గతిఁగామింతువె ధర్మమానె? యిదిలో ॥ కంబెల్లహర్షించునే.
ఇందు—(తనలో) ఓహూ ! ఈమెమాటల వలన నాకోరికయీ
జేరుననియే యోచుచున్నది. (ప్రకాశముగా)

మ. గురువుల దిట్టగనిమ్ము ప్రాణసఖు లుక ॥ గోపిపఁగానిమ్ము; నా
వరనాకీమణిగుండనిమ్ముమర సా ॥ భాగ్యంబునకే ఓడి యి
కొరునింజేరగనిమ్ము, నాహృదయసుం ॥ దొక్కింతయున్ భీతిగాం
చు; రహిణీపుకృతననుంగనినచో ॥ శాశోదరీసుందరీ.

(ఇంచుక సమీపించి)

ఉ. బాలసమీకనైతులిరు ॥ సార్వములన్ భజియింపఁగేకి హం
పాలిమిధ్వజన్య విర ॥ లాభిటిపాటిలనాల్మకార్ముక

జ్యాలతికశితాస్త్రునివ १ హంబును సంధిలజేసెనున్దధుం
జోలనామణీ యికను १ నొప్పుగఁజూరిటఁజేర్చి బోవుమా.

(సమీపించును)

అహ—(దూరముగాఁబోయి తనలో) ఈతఁడు మిత్రమిత్ర సంతభాషిం
చుచున్నాఁడు, నేనొక్కొంత గట్టిగ జెప్పవలెను. (ప్ర)కాశ
ముగా) మహేంద్రా! నీవమరలోకనాథుడవు. సమస్తధర్మ
ముల నెఱింగినవాడవు. ఒకరికి బుద్ధిఁజెప్పఁ దగిననీవేయిట్టి
యధర్మకార్యచరణోన్యోగమునఁ బ్రవేశించిన నేమనుదును?
పరకాంతలఁ గోరుట సావంబని యెఱుంగవా? అవివేకమునఁ
జేసి యట్లునుడిచితివి. నీవట్టి యాశనాపై విశించినచ్చినదారిం
బొమ్ము. ఇట్టియకార్యములందుఁ బ్రవేశించుచు దుష్కిర్తిసా
లుగావలదు.

ఇందు—రమణీశిరోమణీ! ఇట్టి సరససంతభాషణచే నేలకాలయాపన
ముసేయుదువు.

తే. గీ. అతివరో నామచిత్తంబు १ నరయఁగోరి

పలుకగానేల నీకు నీ १ భంగి వినుమ

వలపుగలుగుటచేఁగాదె १ వచ్చినాడ

జాగుసేయంగఁ దగరిక १ సరగరమ్ము.

(సమీపించును.)

అనుబంధము (19)

అహ—(ఇంచుక కోపమున) శృతిమించి రాగమున బడినది. పరవని
తల నిట్లు గోరుకేనా అమరలోక సామ్రాజ్యము బ్రహ్మ నీ
సాలు జేసినాఁడు? ఇది యధర్మమని నీకుఁ దెలియదా? నీవు
నాకలోక సార్వభౌముడవని యంతవలకును గౌరవభావమువ

హించి మాటలాడితిని. నీవు సంభాషణకుఁగూడ ననర్హుండవు. ఇందు) — ఇంతి! నీవట్లు బలికిన నేనేమనఁ గలవాడను.

మ. తరుణీ దేవసమూహమంతయు సము ॥ ద్యద్భక్తి సేవింపఁగా
వరనాకంఠును నేలు దేవతలి యీ ॥ భంగి మహాదీనుడై
కరుణం జూడఁగ నొక్కకాంత నడుగం ॥ గా నిట్లు వాక్కుచ్చినే
సిరిరాగాలును నొడ్డువారుకలరే ॥ కీలాంశులింబాననా.

అహ—(కోపముతో) నీవెంత సేయుచువు. నీదేవపదవి యెంతసేయు
ను. నన్నెవ్వతెగాఁ దలంచితివో.

అనుబంధము (20)

ఇందు) — తరుణీ! నేను నీకు దాసుడనే యని వచించితినిగదా!

అహ—ఇంక నైనను నీవు బుద్ధిని మఱలించుకొని పొమ్ము. అమరలోక
సామ్రాజ్యము మఱికొన్ని దినములఁ బాలించుచు సౌఖ్యము
లండఁదలచినవాడవేని యిట్టి దుష్కృత్యమాల సేయఁ దలంప
కుము.

ఇందు) — సుదతీ! నీతోఁ జెల్లి నాకు దేవపదవికంటె నెక్కువ యని
నమ్ముము.

అనుబంధము (21)

అహ—ఇంకను నీవట్టి సంభాషణ మానవుగదా! నే నీసంగతి విపుల
జపతపోగరిష్ఠుండగు మన్నాధున కెఱింగించితి నేని, నిన్నును,
దేవలోకమునుగూడ నిమిషములో భస్మము సేయుచు. నీతో
నింకసంభాషింపరాదు. పొమ్ము.

(నిష్క్రమించును.)

ఇందు) — అయ్యో! రమణీ! నీకై యింత శ్రమపడిన నామనోరథ
మీఁదేర్పకుండఁ బోవుట న్యాయమా. (ఇంచుకయూరకుండి)
అక్కటా! నే నీయువిదంగూడక. యెట్లు దాభువాడు (అలో

చించి) తిథివనాధీశ్వరుడగు నేనొనర్చిన ప్రియత్నంబు విఫలంబగునా? అట్లు గాకూడదు. నే నీప్రాంతమునందే యుండి యేమామోచాయముచేతనైన నాయభీష్టమును దీర్చుకొందుగాక !

(ఇంచుక నడచుచున్నాడు.)

[మణికంధరుడు:—పరీక్షించును.]

మణి—(తనలో) అబ్బాబ్బా ! ఏమిండ ! తొమ్మిదిగంటలకే యింత తీక్షణముగ నున్నది. ఈసూర్యుడు నదురు బెదురు లేకుండఁ దన చండకిరణముల నాపైఁ బ్రసరింపఁజేయుచున్నాడు. ఇందుని వ్యాపారముకాదు కాని, మధ్య నానెత్తమీదకు వచ్చినది. గుడిలోని లింగము మ్రింగిన పూజావలె నుండినట్లే యుండి యిందుఁ డెక్కడకో జేగవలె నెగిరిపోయినాడు. ఆత నిజాడ నరయుటకు శచీదేవి నన్ను నియమించినది. ఈతఁడు నాకిప్పు డెక్కడ దొరుకును. (ఆలోచించి) ఆతడహల్యనివయమున గట్టి పట్టు బట్టినాడు. ఒకవేళ యాయాశ్రమప్రాంతముననే దొంగ వేషముతోడనో తిరుగుచుండును. (నడచుచు) అబ్బా ! ముల్లు కాబోలు గుచ్చుకొనినది. ఓమహేంద్రుడా ! నీమూలమున నాకెంత యవస్థ వచ్చినదయ్యా ! నీవెక్కడ నుంటివయ్యా ! ఈముల్లు నన్నొక్కయడుగైన నవలెలకు బెట్టనీయకున్నది. ఓ యింద్రుడా ! యింద్రుడా ! నీవు కనబడినచో, నాభార్య యొప్పుకొన్నచో గ్రామదేవతకు బదికొబ్బరికాయలు కొట్టి పసుపు కుంకుమ యిస్తాను. (కూర్చుండును.)

ఇంద్రు—ఎవ్వరినో కేకలు వినవచ్చుచున్నవి. అందునా నామము సంబోధించినట్లు విననయ్యె. ఇచ్చట నన్నుఁ బిలుచు వారెవ్వరు? (ఇటునటుజూచి) ఓహో ! నామిత్రుడగు మణికంధరుడే.

ఈలిఁ డిక్కడి కెట్లువచ్చెను ? నే నీహింసమున నుందునని
యెట్లు గ్రహించినాడోకదా ! (సమాపించి) మిథ్యుడగు మఱి
కంధరుడా యేమి?

మఱి—అమ్మయ్యా ! ఇందుగ్రహేనా నాయనా ! కంటబడినావూ.
చంపివేసితివి. నీకొఱకు కొండలు, గుట్టలు, మట్టలు, పల్లము
లు, దొంకలు, పొదలు, రుప్పలు, రప్పలు యేమి వెతకుచుం
టినయ్యా ! కాళ్ళలో అన్నముల్లే. కదలలేకుండ నుంటిని.

ఇందుగ్రహి—మిత్రమా ! నీవిచ్చటి కెట్లు వచ్చితివి?

మఱి—ఎట్లు వచ్చితివా ? నీభార్యపంపిన వచ్చితిని.

ఇందుగ్రహి—నేనిచ్చట నుందునని నీవెట్లు గ్రహించితివి?

మఱి—నాకు దివ్యజ్ఞానమున్న సంగతి నీవెఱుగవు కాబోలు. అది
యట్లుంచుము. తల్లి పుట్టిల్లు సంగతి మేనమామయొద్ద నాదా
పటికము ! ఎక్కడ నాకలోకము. ఎక్కడ భూలోకము. అహ
ల్యకొఱకేకదా యింతదూరము శ్రమపడివచ్చితివి. చాలు
చాలు. ఇంక నేను నిన్నుబిడువను. నీవెక్కడఁ గనఁబడిన నక్క
డనుండి, యెట్లున్న నట్లే వెంటనే దొంగను పట్టుకొని వచ్చు
నట్లు తీసికొని రమ్మని నీభార్య యాజ్ఞాపించినది. పద. పద.

ఇందుగ్రహి—(తనలో) నారాకకుఁ గారణము నాభార్య గ్రహించియుం
డును. కానిమ్ము. రోటఁ దలదూర్చి రోకటి పోటునకు వెఱవ
నేల ?

మఱి—మిత్రమా ! ఇంతదూరము వచ్చినందుల కహల్య సందర్శన
మైనయైనదా?

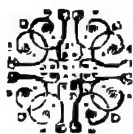
ఇందుగ్రహి—సఖుడా ! సఖీవృత్తయైన యామెను యింతకుమున్నే నీక్షిం
చితిని.

మణి—“కొందైన దగిలిన కొంతవాసి తీటునను సామెతయున్నది
కదా ! ఇంతటితో బురమున వచ్చునట్లేనా?

ఇందు—(తనలో) నాయుద్యమము నీతని కెఱింగింపకయుండి, నేటి
కిచ్చటనే కాలము గడిపించి, రాత్రి యహల్యావిషయమై మా
యఁబన్నెదఁగాక ! (ప్రకాశముగా) మిత్రనూ! మార్గాయాస
మున నీవు మిక్కిలి డస్సియుంటివి. నేటి కీవనమున మనము
విశ్రమించి రేపరుగుదము. రమ్మ.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

అహల్య శాపవిమోచనము.

తృ తీ యాం క ము.

—०००००—

రంగము:—[శతమాశ్రమ సమీపమున ఇంకొకడు, శతముని వేషమునో ప్రవేశము.]

ఇందు:—(తనలో) నేను ప్రయోగించిన, మాయయందు శతముడు చిక్కి, యాతఁ డిప్పు డాశ్రమము విడిచి స్నానార్థమై నది కరుగికుండునా? నేనెచ్చటనే వేచియుండి, యీతఁడరుగుట జూచి నేనాశ్రమమును బ్రవేశించెదఁగాక! శతమాకృతితోనున్న నన్నహల్య యావంతయు గుర్తింపజాలదు.

అనుబంధము (22)

తే. గీ. చిత్రమా ! నీవు తొందరఁ గ జెందబోకు
గడియలోన నహల్యను గ గాంచగలవు
గాంచి నీకోర్కె దీర్చుకో గలవు; ధన్య
వయ్యెదవు నేకు తప్పక యతివలన.

(మన్నుడుని నుద్దేశించి) కామదేవా? ఇన్ని దినములనుండియు నీమహేంద్రుని గీలుబామ్మవలె నాడించితివి. కానిమ్ము. నీగర్వ మిప్పుడే యడఁగించెదను. (ఎదుటఁజూచి) అదిగో ! ఆశ్రమద్వారము తీయఁబడుచున్నది. ఎందులకో ! సరే నేనీచాటున నుండెద. (చాటునకేగి) అదుగో ! శతముమునీంద్రుడు. ఈతఁడు నామాయంబడి స్నానార్థమై నదికే

యనుచుండనోపు. నేకొక్కంత కాలమాగి యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించెదగాక. (ఇంచుకయూరకుండి) మహేంద్రుఁడు పట్టిన పట్టు విడుచువాడే. ఇక నేరాలపింపనేల. నేనించు జొచ్చెదగాక! శతమును మరలి రాక పూర్వము నేను కృతకృత్యుడనై యరుగవలయును. (అశ్రమ ద్వారమునుఁజేరి (ప్ర)కాశముగా) సతీ! సతీ!

[లోపలనుండి ఎవరువారు?]

ఇంద్రు—సతీ! ద్వారము దెలుపుము.

అహ—(తలుపుఁదీసి) నాథా! యీచూపుము. ఎవరో యనుకొంటిని.

ఇంద్రు—(తనలో) నేమగదా నా భాగ్యము ఫలించినది.

సీ. ఈదివ్యకాంత మ శ్రీ హిత సుముఖావాప్తిఁ

దగు వానిమేలును శ్రీ బాగదనగునె

యీవిరుగి మోక్షిని శ్రీ నెదఁదగిలినవాని

పరిమసౌఖ్యంబు జె శ్రీ పుంగవశమె

యీకాంతతోఁగూడి శ్రీ యేకాంతమాడెడి

శ్రీరాత్ను పుణ్యంబు శ్రీ దెలుపదరమె

ఈనాటితోఁగూడి శ్రీ యెప్పుడు చరియించు

పురుషుని భోగంబు శ్రీ బోల్పఁదగునె

తే. గీ. సూర, యీకంజనేత్రి నీ శ్రీ యిండు ముఖిని

నీజగన్మోహ నసురూప శ్రీ నెలమిఁగూడి

యభిమత సుఖంబునిధి నోల శ్రీ లాడనట్టి

వాని జన్మంబు వ్యర్థమై శ్రీ బలుగుగాదె.

అహ—(ఇంద్రునిఁజూచి) నాథా! నది కరుగక తిరిగి వచ్చితివేల?

ఇంద్రు—(తనలో) ఈమె నన్ను గుర్తింపజాలదు. (ప్ర)కాశముగా)

పోయి దెలియక బయలు జేరితిని. కాని, యనుదినము నేను

స్వానారాధన యడుగు వేళ శాలేను. అది యట్లుచుము.

తే. గీ. వేళగాని వేళయిది యో వియ్యమోష్ఠీ
భావజుండదియేమొ నా పైన విరిశ
రాశివిడుచుచునుండెను; గాన రమ క నన్ను
ధన్యుని జేయ నీవును దలపుమిపుడు.

విజి లేంద్రియుండనైన నాకీవేళగాని వేళ బుద్ధిపుట్టినందుకు నాశ్చర్యమగుచున్నది.

అహ—(తనలో) నాధుండెన్నగుచు నిట్లభిలషించినవాడుకాదు. నాకు మిగుల వింతయగుచున్నది. ఇర్లమైననువధ్మమైనను బతియభీష్టము నీర్పుటయే పడతికి బరచు శ్రేయస్కరము. (ప్రకాశముగా) నాథా! సికోటిక దీర్పుటకన్న నాకుఁ బుణ్యమేమి కలదు? సీత్యపచే నేను గృతార్థురాలనగుచును.

ఇంక—రమణీ! సిపతి భక్తి కౌశల్య సంతసించితిని. (కొంగలించు కొని తనలో) ఈయాలింగన సౌఖ్యము నన్ను దేహమును మఱపించుచున్నది. (ఇంచుకయూఁకుండి) నేనాలించితినేని మోసము సంభవించును. (ప్రకాశముగా) రమణీ! కాలహరణమునకుఁ దాళఁజాల. రమ్మ (అహల్యాశాపవిమోచనము)

రంగము:—[నూగ్గమధ్యమున మనోకంధరుడు నిద్రించుచున్నాడు గౌతముఁడుప్రవేశించును.]

గౌత—(తనలో) అక్కటా! కుక్కుట : మాబాలించి తెల్లవాటవచ్చుచున్నదిని తలంచి బయలుదేరితిని. వేగుచుక్కయే పొడువలేదు. నిద్రాసమయమున నాకు విసవచ్చిన కోడికూతయే నసిట్లు మోసపుచ్చినది. ఇదియర్థనిశేధ సమయము. ఇప్పుడు స్నానమున కరుగట యనుచితిము. (ఇంచుకనడువగా. మణి కంధరునకు బాదములు తగులును.)

మణి—(తొందరగా లేచి) ఓయీ! ఓయీ! లీనయ్యా! యేదోమృగము కాబోలు వచ్చి నన్ను త్రొక్కివది. ఈ యరణ్యములో నిన్ను వెరుకుటకు నేనేల వచ్చితి? (కాశమునిజూచి) ఓయీ బాబూ! ఇదియేదో జడలబట్టినది నున్నది నన్ను దీనినాతల బడ వేయుచువలయు! మహాకూర్మ! లెమ్మలెమ్ము. (ప్రక్కనిజూచి) ఏదీ! ఇగురు! నన్ను నట్లవదిలో నొంటిగా విడిచి యెక్కడికి బోయితివయ్య!

కాశ—(గతం) ఈతడెవ్వరు? ఈయరణ్యమున నొంటిగా నిల్లు బుడవేల? (ప్రకాశముగా) ఓయీ! నీవెవ్వరవు? భయచుదవలదు.

మణి—(భయమునటించుచు) నాయనా! నీవు మరిషివేనా! నన్ను మింగివచ్చిన క్రూరజాతువు కావుగదా! నాకాశ్విభృత్యునిది వణుకు పుట్టుచున్నది.

కాశ—వెళ్లివాడా! భయచుదవలదు. నేను కాలమునకు జటిలుడను.

మణి—వయో! నీవు జటిలుడనో కుటిలుడనో! నాకింకను భయము తీరలేదు. ఈరూపములోనున్న ఘాతుకమృగము. కావునదా! వెనుక హిరణ్యకశిపుని సహనించుటకొరకు విష్ణుమూర్తిసరసింహాపతారమెత్తినట్లు నన్ను జంపుటకై నీవీ మానవజడల బట్టవేషము వేయలేకుచుదా. చెప్పము. నాభార్యకు నన్నుకొని నేను, నన్నునమ్మకొని నాభార్యయు నున్నాము. ఇతవలకు సంతానము కలుగలేదు. గోత్రమునిలుచు మార్గము జూడనిదే నీవునన్ను గుటుక్కునమింగితివా, మాయించి యజమానురాలు యమలోకమానకైన వచ్చి నన్ను, వీపుచిట్లు నట్లు వేయగలదు. కావున నన్నురక్షింపుము.

శాత్ర—(తనలో) ఈతడొక పరిహాసవాక్య ప్రియునివలె నున్నాడు. ఈతఁడెందుని బిలుచుచున్నాఁడు ఈ సంగతి నరయవలయును. (ప్రకాశముగా) నీవిగుని లేర్కొనుచున్నావు. ఆతఁడుగూడ నియ్యడ కరుదెంచెనాయేరు?

మణి—(తనలో) నాసఖుండగు మహేంద్రుని డేకాంతకై నానావస్థల బహుచంద్రానో, యట్టి యహల్యకీతఁడు భర్త. ఇందునిరాక నెఱింగించితి నేని నేమిహానికలుగునో. ఇట్లు బాంకెడగాక. (ప్రకాశముగా) ఒదకన్నులతో లేచి భయమంది నేనేమిపలి కెరినో, మెవ్వరిని బిలిచితినో, నాకేరు తెలియదు

శాత్ర—నీపలుకులు చిత్రముగనున్నవి. పోనిమ్ము మహేంద్రునినీ వెఱుగుదువా?

మణి—ఒక్క మహేంద్రునే యెఱుగ నేల? పదునాల్గు లోకములలో నున్నవారందఱను నెఱుగుదును?

శాత్ర—ఆతఁడుగూడ నీవెంట వచ్చినట్టు నీకేకలవలన నెఱింగి యడిగితిని.

మణి—వస్త్రేరావచ్చు. రాకపోలేరాకపోవచ్చు. మూడులోకములేలు మహేంద్రునినితో నొకరి యాజ్ఞతో బని జేయకదా. అనవసరమైన మాటలకు జవాబు నీయవలదని మా గురువులవారు నాకుఁజెప్పియున్నారు. ఇంకనేను నీతో మాటలాడఁజాలను.

శాత్ర—(తనలో) ఈతడెవ్వరో సరియైన సంగతియే తెలుపకయున్న వాఁడు. ఈతని మాటలవలన మహేంద్రుడియ్యడ కరుదెంచి నట్లు దోచుచున్నది. ఈసమయమున నాతఁడిచ్చటికేల యరుదెంచి యుండును. ఈఇందుకు నాభార్యయగు సహల్యం గూర్చి, వివాహముగాక పూర్వము విరించి చేసిన శపథంబు మగిల్చి యామెను పాణిగ్నిహం మాడఁదలంచి, విఫలప్రయ

త్తుడయ్యెను. ఆకారణంబున నహల్య విషయమై యీతఁడే
మైన దురభిప్రాయము బూనివచ్చెనేమో! (ఆలోచించి) మహేం
దుఁడు రుష్కథమున వర్తించునా? (ఇంచుకయూరకుండి)
ఏమేమో నామనంబున నెక్కింత యనుమానము వొడము
చున్నది. నేనాశ్రమమునకే మరలెడగాక. (నడుచుచున్నాడు)
మణి—(తనలో) ఈయింద్రుఁడర్థరాత్రి సమయమున నన్నిచ్చట నొం
టరిగడించి యెచ్చట కరిగినోకదా! ఏమాయోపాయముననైన
నహల్యను వంచింపనేగియుండెనా. (ఆలోచించి) నాచిత్తము
నకట్లే తోచుచున్నది. ఆహా! జారునిచర్యలతి విచిత్రముగ
నుండునుగదా!

సీ. తనచిత్తమావంత ॥ తరుణి, యెఱుగకుండఁ

దీయమాటల నెన్నె ॥ తెల్పుచుండు

తానువలచుకాంత ॥ యేనాటికి లభించు

నాయని విరతము ॥ దలఁచుచుండు

నేతెఱంగుననైన ॥ నాతినిఁగూడంగ

బహుమాయలొడ్డుచు ॥ బఱగుచుండు

నిరతంబు వెనువెంట ॥ జరియించుప్రాణ స

ఖనిగూడ వంచింపి ॥ దనరుచుండు

తే. గీ. గోడలనుదాటి; నెట్లైన ॥ కొండలెక్క

గాననప్రదేశంబుల ॥ గడచు; నవల

దాటు, కష్టముల్కొనగోట ॥ మీటి; భభిర!

పరసతులఁగోరు జారుండు ॥ ధరణియందు.

ఈ యింద్రుఁడేదియో మాయంబన్నదలచియే గత మాశ్రమమున
కేగి యుండును. దీనివలన నాతనికెట్టి హాని సంభవించునోయని డెండ
మున సందియము గలుగుచున్నది. కాకమ్మ. నేనతనిరాకకైయచ్చట
వేచియుండును.
(నిష్క్రమించును.)

గౌత—పొద్దు చెలియక బయలుదేరితిని. (నడచి) ఇదిగో! ఆశ్రమము సమీపించితిని. నాచిత్తమున నేమికారణమోగాని యది యొక విధమున దశ జనించుచున్నది. చిత్తము శంకాసంకులమై యున్నది. (ఎగుటఁజూచి) అదిగో! ఆశ్రమముమంజి యెవరో వచ్చుచున్నారు. (పరికించి) ఎవరో! యనుకొంటిని? మహాద్రోణ! జౌరా! ఇతఁడెట్టి దుష్కృత్యమునన్దినాడు.

[ఇంద్రుఁడు ప్రవేశించును.]

ఇంద్రు—(తనలో) కార్యసిద్ధిబాంధవ నేను గౌతముడు రాకపూర్వమే యాశ్రమము విడిచిపోదలంచితిని. విధిక్రతమున నాలస్యమైనది అదుగో గౌతముడు. ఈతఁడు స్నానమున కరుగకుండ నేవెనుక మరలివచ్చినాడు. అక్కఱ! ఇప్పుడేమిసేయుచును?

తే. గీ. ఏనానర్చిన పనిదూష్య శ్రమైనదికద
యితఁకతాపసోత్తముడు నా శ్రేష్ఠశాప
మిచ్చునో శోచకున్నది యేమిసేతు
ధాతక్రతమును వహ్నిపఁ శ్రీ దరిమెయకట.

గౌత—(కోపముతో నింద్రునిఁజూచి) ఓయీ! మహాద్రోణ! నియమరహిత సామ్రాజ్యపరిపాలన మీవిధముగఁ బరిణమించినదా!

చ. తెలతెలవారవచ్చెనని శ్రీ శైల్పగనన్నును; కోడినాయమే
ల్కాలిపితివే? మదీయసతి శ్రీ గూడగ మర్దద! చిత్త! నిన్నును
జలజభవుండు దేవపుర శ్రీ నాథునిగా నెనరించియుంట, యి
దులకెయటంచు నెంచితి వె శ్రీ దోషముగానిదియెంచకుంటివే.

ఇన్ని దినంబుల నుండియు, నీవు మహాపూజ్య చరిత్రుడవని నిన్ను గౌరవభావంబునఁ జూచుచుంటిని గాని యిట్టి దుష్కృత్యముల నల్పువాడవని యెఱుంగ నైతిని.

అనుబంధము (23)

తే. గీ. కన్నుగానక నీవధో శి గతినిబొంద
జేసి తేయిల్లుగల్గవ శి చిత్తవనము
లగుఘన జపతపముల శి నాచరించు
శపసులేమి నీయురురంచు శి దలచితేము.

ముని పుంగవుల తపోమహిమయైన యెఱుంగక పోయితివా? ఓరీ! నేచు
శ్చయముగా నలిగితి నేని, యచరణోకముతో గూడనీవు నిముషముతో
భస్మముగాక యుండువా? కానిమ్ము. ఇట్టి యకార్య మాచరించినందు
లకు ఫలంబుభవిం చెదవుగాక! నీశరీరమంతయు నయనగుబుల
బోలు చిట్లులతోనిండి యుండుగాక!

ఇందు—(తనలో) అక్కటా! ఈతపోనిధి నన్ను శాపతప్తునిజేసి
నాడు. ఏవికృతరూపుడనై యందఱకును గానిపింతునుగానా!
ఏమిచేయుదును? (మన్మథుని నుద్దేశించి)

తే. గీ. ఆయహల్యవైనాకు మో శి హంబుగొలిపి
మాయవేషంబువేయించి శి మగువతోడ
గూడఁగాజేసి నాకొంప శి గూర్చినావు
నీదుచర్యలు చిత్రింబు శి నిరజాస్త్రి.

(ఇంచుకయురకుండి) పరసతింగోరినంకుకుఫలముగంటిని. నామిత్రుఁ
డునాకై వేచియుండును. వానింగలిసికొని యరిగెదఁ గాక!

నీ. శాపతప్తుడనై శి సతిమోమునేభంగి,
సిగ్గునువిడిచి ఏ శి క్షించువాడ
పడతికైపోవ, నీ శి పాటుగలిగెనను,
వారితోనేతఱి శి బలుకువాడ
యమశేనుగొడిటి కా శి ర్యముజేసెననునింద,
నేమాడ్కిదలచాల్సి యెసగునాడ

అనుదినంబునునన్ను శ్రీ నరయంగనరుదెంచు,

మునులమోములనెటు శ్రీ గనెడివాడ

తే. గీ. వలదువలదంచు బడిసార్లు శ్రీ పలికిట్టి
హాస్యవాక్యప్రియుండైన శ్రీ యాత్మసఖుని
జేరి; మోమెత్తియెట్లు భా శ్రీ సిగగువాడ
నేమిసేయుచునింక నెం శ్రీ దేగువాడ.

నేనాచాటుననుండి యహల్యవిషయమె యేమిజరుగునో చూచియరిగె
దగాక - (నిష్క్రమ)

అహ—(ప్రవేశించి) తనలో ఆహా! ఆ యింద్రియ నన్నెంతమోసము
జేసినాడు. నేనావంతుడు నాతనిమాయను గుర్తింపలేకపో
యితిని. నేనిప్పుడేమిచేయుదును? నాధునిక్షమింప వేకుకొం
దుగాక. (శ్రీతముని పాదములపైఁ బడి) నాథా! మోసపోయి
ఁగిట్టియ కార్య మాచరించిన నన్ను రక్షింపుమా,

శ్రీత—(కోపముతో) ఓసీ! పాపీ! నీవెట్టికార్య మొనర్చితివి? బ్రహ్మ
పుత్రీననియు, సుగుణపేటిననియుఁ దలంచి నిన్నుఁ బరిణయ
మాడితినిగాని యిట్టికష్ట చరిత్రవగుచువని యెన్నఁచును గల
నైనఁ దలపనైతిని. నివిన్నదిసంబులనుండియు నన్ను వంచనబు
ద్ధితో నేవించుచుంటివని యెఱుంగకపోయితిని. జాణి! మనసిం
క్రమించునన్నుఁదలయెత్తుకొని మెలంగకుండునట్లు జేసితివికదా!
ఛీ! నిమిషభంబుఁజూచినఁ బంచమహాపాతకములుసంభవించును.

అహ—(ఏడ్చుచు) పాపిణ్యరా! నేను దష్టస్వభావముగలదాననుగా
ను. నాపురాకృతప్రార్థనముననే నాదురాత్ముండగు నింద్రిని
వలన వంచించబడితిని. సహాపమును ధరించియాతఁడువచ్చటం
జేసి నేను మోసపోయితిని. ఇంతకంటె నీపాదసాక్షిగనన్యమేమి
యు నెఱుంగను, నన్నురక్షించిననుశిక్షించిననుభారమునియుడి,

అనుబంధము. (24)

శాత్రు—

శా. భాషానాథుని పుత్రివై యిటులు ను శ్రీ రాభవంబుచుంబూని నీ
 వీషత్తేనియు శంకబొందకయె దే శ్రీ మేమృతముదంబారగా
 యోషాకూడిన కారణంబునను నీ శ్రీ యుర్వీజనుల్ నవ్వగా
 బాషాణాకృతిరాల్చియుండుము వనిన్ శ్రీ బల్కాటలిం కేటికి.
 నారీ! నీవిట్టి యకార్యము జేసినందుల కిచ్చట బాషాణమై పడియు
 దుపుగాక!

అసౌల్య—అన్యో! నాథా!

తే. గీ. చేసితిని యపరాధంబు శ్రీ జన్తిమును
 దెలియకక్కటా యారీతి శ్రీ నలిగి ఘోర
 శాపమొసఁగినాడవు నాకు శ్రీ సదయహృదయ
 యెట్లుభంగించు దాన జీ శ్రీ వేళదీని.

ఈయపరాధము నేను తెలిసి చేసినది కాదు. నీపాదసేవకు దూరమై
 యెన్నోననమున బాషాణమై యుండవలయును. నాయందు దయాం
 తరంగుండవై త్వరలో శాపవిముక్తి నంది నీపదదాస్యము జేసికొనున
 ట్లనుగ్రహింపుము.

శాత్రు—(తనలో) ఈమె యీదోషమును నిశ్చయముగా నెఱిగి జేసి
 నదికాదు. ఆసంపదాంధుండగు మహేంద్రుడిమెను వచ్చించి
 నాడు. ఒకవిధమున నీమెకు శాపవిముక్తి గలుగఁజేసెదగాక
 (ప్రకాశముగా)

సు. ఘనుడియైకుకుల ప్రసూతుఁడవగు శ్రీ శ్మశ్మభర్తయాగాధినం
 దనుతో నివ్వనిజొచ్చి నష్టతని పా శ్రీ దుంబుల్ శిలకదాకినం
 తనె నీశాపమువాయఁగల్గినను గాం శ్రీ తాగుడగా జాలె దీ
 వనుమానింపకు సర్వముభగవదా శ్రీ యత్తంబుయోచింపునూ.

అహ—హా! (శిలయగును)

గౌత—నేనుగూడ నీయాశ్రమమును విడిచి వేకాకస్థలమున కరిగెద
గాక! (నిష్క్రమించును)

రంగము—(అరణ్యము:- ప) వేశము. ఇందుగఁడు మణికంధరుఁడు)

మణి—మిత్రమా! మహేంద్రా! జరిగినదానికై యింక విచారించి
నందువలనబ్రయోజనమేమియున్నది. ఇక్కడమనమింకను ద
డపుజేసినచో మగలగౌతముఁడువచ్చునేమో. త్వరగానడుగులు
వేయుము. యింటికిఁ జేరుకొందము.

ఇందు—సఖుడా! ఇట్టి యకార్యమువలదని నాకెంతయో తెలిపినను
వివేకవచ్చి, యీశాపమునందిన నేనిప్పుడు పురమున కరుదెం
చిశచీముఖమెట్లుఁ జూడగలను. అమరలోకనాథుండగుమహే
ంద్రుఁడెట్టి యకార్యము జేసెననునిందభరింపవలసివచ్చెనుగదా!
నిరంతరము నాశ్రేయస్సు గోరి వచ్చుచుండు ముసేందుగ్గి లింక
ముందు నన్నేవిధముగ భావించురోకదా! అక్కటా! ఎట్టియ
కార్య మాచరించితిని? శాపమునకై వగవనుగాని నిందకు
మాత్రము వగతును.

మణి.—మహేంద్రా! ఈయాలోచనయంతయు ముందేయున్నచో ని
ష్క్రమసంభవించియుండదుకదా పరకాంతనుగూడుగూడుమనియా
దిక్కుమాలిన మన్మథుఁడుబట్టి పీడించునప్పుడు కాముకులకు
ముందుచూపే కాని వెనుకచూపుండదు. ఎవ్వరుచెప్పెడి
మాటలు చెవులకెక్కవు. మిత్రమా! ఇప్పుడేమనుకొన్న నే
మిలాభము! సరేగాని యడుగుటమరచితిని. యహల్యవిషయ
ములోఁగూడ గౌతముఁడెట్టిశాపమునైన నిచ్చెనా? లేక చూ
చిచూడనట్లారకొన్నచో యదియే పోవునని నైరించెనా?

ఇందు—ఆమెను బాహుళ్యమున నట్లు శపించినాడు.

మణి—సఖుడా! నీవే యదృష్టవంతుడవు, శరీరమునిండ నయనముల
కేమిలే; ఇంక మన మిక్కడనుండవలదు. మరలమనముగలము
నికంటఁబడుదుమేమో! ఇంకఁజింతింపక రమ్మ. విధిక్రమమును
నెవ్వరును దాటఁజాలరు. కాని, నాకుమాత్రము నీవొకదాని!
మాత్రమనుజ్ఞ నీయవలెను.

ఇందు—దేనికి, సఖుడా!

మణి—మరేమియునులేదు, కాని, యొక్కసారి సమస్తలోకముల ది
రిగి, ఒకచిన్న విషయము ప్రజలకు చాటించవలయునని యుద్దే
శమున్నది.

ఇందు—ఏవిషయము.

మణి—ఏమివిషయమున్నది. పరకాంతాగమనమును గూర్చి.

ఇందు—ఏమని,

మణి—ఏమున్నది? ఇట్లుజెప్పెద,

నీ. అగ్నిసాక్షిగగొన్న శ్రీ యతివలింటనునుండ;

బరసతినాశించు శ్రీ పాపులార

పరకాంతఁగన్నంత శ్రీ మురియుచు వెనువెంటఁ

బరుగులెత్తెడిదుష్ట శ్రీ చరితులార

చారిత్రామృతపర శ్రీ దారలసీతీంచి,

కన్నులఁ ద్రిప్ప దు శ్రీ మృదులూరి

అన్యోగనలఁబొంద శ్రీ నర్థనిశితయిన,

గోడలందాటదు శ్రీ కూశలార

తే. గీ. వలదుపరకాంత గమనంబు శ్రీ వలదు వలదు

దానివలన ధనము నష్ట శ్రీ మగును; గౌర

వంబు నశియించు నిదిగాక 1 ప్రాణహాని
సంభవించును వేయేల 1 జారులార.

అని చెప్పెదను. (ఇచ్చుక యూరకుండి) ఈసంగతి తరువాతఁ జూచుకొందము. ప్రస్తుతము గృహమునకుఁ సేరుదము. నీవిషయమై చింతింపకుము దొంగతనముజేసి కారాగృహ శిక్షనంద, కొన్నాళ్ళకు దానినుండి విముక్తియైనవాడు తన గ్రామమును బ్రవేశించినప్పుడు రెండుమూడుదినములవఱకును గృహమువిడిచి యీవలకువచ్చుటకు సిగ్గుపడుచుండును. తరువాత ప్రాత్రబడును. అట్లే నీనింద నాలుగైదు దినములకుఁ బ్రాత్రవడును. రమ్మ.

(సమ్ప్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము.

అహల్యశాపవిమోచనము.

చతుర్థాంకము.

—అక్షరము—

రంగము:—[సాకేతపురము—సభాభవనమున దశర

థుఁడు, మంత్రీయగు సుమత్రుఁడు ప్రవేశము.]

దశ—మంత్రీ! సుమంత్రా! కుమారులప్రవిద్యాపరిపూర్ణతయుండ
నెప్పుడు వీక్షింతునోకదా! ఈవిషయమున నాకిది దగిర
గురువుగా నేమహాత్ముని బ్రాశ్చించిన బాగుఁడును.

సుమ—ఈవిషయమున వసిష్ఠమునీంకరిని నెమ్మదిగా యో
చించి, యహాత్ముని వచనంబుల ననుసరించి వర్తితము.

దశ—అవును. ఆమహాత్ముఁడెఱుంగని విషయమొక్కటియులేదు.

సేవకుఁడు—(ప్రవేశించి. దశరథుని జూచి) మహారాజా! దేవరవారి
కొఱకు విశ్వామిత్ర మునీంద్రుఁడగుదొచ్చినాఁడు.

దశ—బ్రహ్మసన్నిభుఁడగు నాతపోనిధిరాక కేమి యభ్యుత్థరముండును.
(మంత్రీని జూచి) సచివా ఆతనికెదురేగి యోడ్కొని రావ
లయును. (సంహసనమునుండి లేచి యీవలకువచ్చుచు)

[విశ్వామిత్రుఁడు—ప్రవేశించును.]

దశ—(ఎదురేగి) మునీంద్రా! వందనములు.

విశ్వా—అఖిల శుభావాప్తిరస్తు.

దశ—మానీష్యరా! ఇంద్రుఁడయ్యెను యిందుఁడెదురు పీఠంబున నాసీ
నుఁడవగుము.

విశ్వా—(ఇంచుకనడచి. యాసీనుడై) దశరథా ! నీవును నీమాసన
మధిష్ఠింపుము.

దశ—(ఆసీనుడై)

ఉ. పావనమయ్యె నాకులము ॥ పండెఘనంబుగ నాతపంబు; మో
రావహమయ్యె మానసము ॥ ధన్యచక్రిత్రుడవై ననీవు, ను
శ్శ్రీవిలసిల్ల వచ్చుటచు ॥ జేకుఱుచింక శుభంబులెన్న; వా
ణీవరసన్నిభా ! వరము ॥ నిపకరోత్తమ గాధినందనా.

విశ్వా—

సీ. సాఖ్యమేకదనీకు ॥ జలజాప్తమాశాబ్ధి
రాకానిశాకరా ॥ రాజచంద్ర
ఆనందమేకదా ॥ నీనాదులై న కా
సల్యాదిమువ్వర ॥ సాక్షులకును
మంగళంబేకదా ॥ మనువంశతిలకు లై
నట్టినీపుతుల ॥ నల్వరకును
భద్రమేకదరాప్త ॥ ప్రజలకెల్లరకును
కుశలమేకద, యమా ॥ త్వసమితికిని

తే. గీ. సస్యవృద్ధినిగాంచిరా ॥ జ్యంబుసకల
సంపదలఁగోడ మెప్పునే ॥ శత్రులనడి
మాటలేకుండనుంకివే ॥ మానవేంద్ర
వినఁడలంచితి చెప్పమీ ॥ వేడ్కమీఱ.

దశ—మునివర్యా ! నీకటాక్షమున మేమందఱమును గుశలముగనే
యుంటివి. (ఇంచుక యూరకుడి) మునిచంద్రా ! నీతపము
నిర్విస్తుముగ సాగుచున్నదా ?

విశ్వా—ఏమిసాగుట !

దశ—మహాత్మా ! అట్లు జెప్పచుంటివేమి ? కూర్మకర్తంచరుల
బాధయేమయినఁ గలుగుచుండెనాయేమి ?

విశ్వా—రాజేంద్రా ! కైత్యబాధయూడిన నుడుఁగాక ! నీవంటి
వారు దలఁచుకొన్నచో నయ్యది సముష్ణముతో వాసిపోవును.

దశ—అట్లయిన, గాధేయా ! నీవరుదొచిన కార్యము నానతిమ్ము.
ఎట్టిదైనను మాళిందాల్చి వెఱవేర్చెదఁగాక !

విశ్వా—నాకార్యమెట్టిదైనను నెఱవేర్చెదనని నీవు వచించినప్పుడే
నేనుసఫలీకృత మనోరథుడనై తినిని తలచితిని. దశరథా !

తే. గీ. సప్తవాసరదీక్షతో १ సవనముకటి
సేయుచుండగ రాక్షస १ శ్రేణివచ్చి
విఘ్నమునరించుచుండిరి १ పృథ్వీనాథ
దానికాపాడివెలయు ము १ దయనుఁబూని.

దశ—కాశిక ముసంద్రా ! నీవితగా వేడవలయునా ? ఆరక్కసు
లెవ్వరు ? వారెటచుండివచ్చుచుండిరి ?

విశ్వా—వారుతాటకయచు ఘోరరాక్షసికిఁ దనూభవులు. కామరూ-
పులు. మారీచసుబాహులను నామంబులఁ దనరుచుండిరి.
నృపాలా ! వారు సేయుచున్న పనులంగూర్చి యేమని వచి-
యింతును ? యజ్ఞముసేయు సమయమున వారరుదొచి నఖన
వేదికలపై రక్తముగుఱిపించుచుండుటయేగాక, చెప్పరాని ను
హ్మకార్యముల సలుపు చున్నారు.

దశ—అక్కటా ! సృష్టికిఁబలిసృష్టి గావించిన నీయజ్ఞమునకే వారు
భంగమునరించుచుండిరిగా! ముసంద్రా ! ఇంక నెంతయుపనేల.

తే. గీ. అమితసైన్యముతోడనే १ నటకువచ్చి
దనుజులొడుగ్గి భవదీయ १ ఘనమఖిలము

గాచి సకలమునీంకరి ॥ కరుణకేను

బాతుడనగుదు నమ్మమీ ॥ భవ్యచరిత.

మనిపుంగవా ! నీమఖముగాచుటకన్న నాకు వేరొక పుణ్యమేమి
యున్నది ?

విశ్వా—రాజా ! నీవు శౌర్యధనుండువనుట కావంతయు సందియము
లేదు. కాని, యారక్కసునిచేఁగూలువాడుగారు. ఇక్కార్య
మునకై నిన్ననవసరిముగ శ్రమపెట్టుటకు నాచిత్తము సమ్మ
తింపదు.

దశ—అట్లయిన మహాత్మా ! ఆరక్కసు లెవ్వరిచేఁ గూలుదుడు ?
అవీరులు నాయధీనమున నుండిరేని వారిం దప్పక పంపెద.

విశ్వా—నరపాలా ! నీవలచఁగాని కార్యమైనచో నేనేలనిన్ను శ్రమ
పెట్టఁదలంతును ? ఆరాక్షసులుగూర్చి మదీయ సవరాలు బరి
రక్షించుధీరులు నీయొద్ద నే యున్నారు.

దశ—అట్లయిన సూతయమేల ? దేవా ! వారిందప్పక పంపెద. వారె
వ్వరో పేర్కొనుము.

అనుబంధము. (25)

విశ్వా—

శా. ఆరక్షఃకులవీరులందునిమనా ॥ యాగబురక్షించు, నా

వీరశ్రేష్ఠుఁడెవఁడా తెల్పుమనుచున్ ॥ బృహ్మశవాంభించెదీ

శ్రీరాముడు భవత్తనూజుఁడెలమిన్ ॥ శండాడియాదైత్యులన్

గారుణ్యంబునయజ్ఞమోముననివ ॥ క్షాణితునిక్రమ్ముగన్.

కావున నీవు డెందంబున మఱియొక విధమున సందియమందక, శ్రీరా
ముచంకరిని లక్షణ సమేతముగా మదీయ సవన రక్షణార్థమై నావె
టఁబంపుము.

దశ—(సవ్వచు) మునీంద్రా ! నీవాక్యమునాకతివిత గొలుపుచున్నది.

తే. గీ. అకటపసికూనలైన నా శ్రీ రాహవమున

రక్కసుల నెట్టు లెదిరించి శ్రీ యుక్కడంచి

సవనరక్షణ సేతురు శ్రీ సంయమింద్ర

వింతజనియించెనీపల్కు శ్రీ వినగనాకు.

అనుబంధము. (25)

నాకుమారులింత వఱకు ధన్యుడవ్వనే యభ్యసించ లేదు. ఘోరాకా
రులును, గూరిచిత్తులును, నగునా దానపులంజూచినచో బాలురగు
మత్తుమారులు భీతిల్లక యుగచురా ? నోరెఱుంగని పసిబాలు
రెక్కడ ? నక్తంచదులగు మారీచసుబాహులను వధించుటెక్కడ ?
త్వదీయమఖిసంరక్షణ మొనర్పు టెక్కడ !

విశ్వా—

ఉ. బాలకులెట్లుయాగమును శ్రీ బాలనసేయుచురంచు నెంచగా
బోలదునీకుమారకులె శ్రీ పూర్ణ పరాక్రమ విక్రమంబుతో
నాలమనన్ నిశాటులను శ్రీ నంతకునీటికిబంపి, యాగమున్
బాలనఁజేసి కీర్తిఁగొని శ్రీ భాసిలుటన్ గనెదీప్రభావరా.

నీకుమారుల విషయమై నీవు భయమందనలదు. నాప్రీతిములతో
సమానముగాఁ గాచి జెచ్చి నీకు మరల నొప్పుగించెద. సందియమం
దక శ్రీరామ లక్ష్మణుల నావెంటఁ బంపుము.

దశ—

తే. గీ. పరమస్వను బూనిత శ్రీ పంబుఁజేసి

సత్కుమారులఁగాచితి శ్రీ సంయమింద్ర

యెన్నడునువారలనుబాసి శ్రీ యెఱుగ నెట్లు

బంపనోపుచు గక్షింపు శ్రీ పరమకృపను.

పుట్టినప్పటినుండియు నాతనయులను బాసి యెప్పుడును నుండలేదు.
లందఱో శ్రీరాముఁడు నాప్రీతిము. అతఁడే సర్వము. ఆతనింజూడని

దిశము నాకుడుర్దినము. మహాత్మా ! రామునిఁ బాసి నేనొక్క నిమిష కాలమైనను నిలువఁజాలను. నాబ్రదుకంతయు రామునియాధారపడి యున్నది.

తే. గీ. వలయునైన్యంబుతోననే ॥ వచ్చిదనుజ
వీరులరణంబుననునోర్చి ॥ వేడ్కమీఱ
మఖమురక్షించిమించెద ॥ మానిచంద్ర
తనయులనుబంపఁజాలను ॥ దయనుగనుమ.

విశ్వా—ఈకార్యము నీవలన జరగదనినే నింతకుమున్నే చెప్పియుంటి నిగదా ! దశరథా ! నీతనయులంగూర్చి సంశయింపవలదు. శ్రీరాముని సామాన్యనిగా దలంపవలదు. ఆతఁడు మదీయ యాగపరిపాలన కర్తయని నాకుఁ దెలియును.

దశ—మునిచంద్రా! నీవెంతచెప్పినను శ్రీరాముని బంపుటకు నాచిత్త ము సమ్మతించదు. నీపాదంబులకు నమస్కరించెదను. నాయం దుఁగ్గుపాంతరంగుండనై మన్నింపుము. శ్రీరాముని మాత్రము బంపఁజాల.

విశ్వా—(కోపముతో) ఇట్లుకు కులప్రసూతుడవగు నీవసత్యమాడు దువని నేనెన్నఁడును దలంపలేదు. ఔరా ! మహీచాలా ! తొలుతి నెట్టికార్యమునైన సేయుదునని పలికి, యిప్పుడు శ్రీ రాముని నావెంటఁ బంపుమని తెలిపినంతనే యిట్లు బలికెదవు గా! ఇట్టివాడవు మొదట నెట్టికార్యమునైనసేయుదునని యేల పొగ్గానమొసంగితివి? రవికులమున నసత్యవాగ్ధితుడవగు నీవు నేటికి జనించితివి.

సునుం—(తనలో) ఈముసింద్రుఁ డాగ్రహమును బూనినాడు. ఏమి సేయునోకదా!

దశ—మహాత్మా! నీవిట్లాగ్రిహించిన నేనిలువగలనా? రఘురాముని బాహుజాలని వాడవగుటచే నట్లు వత్కాశించితిని గాని మతి యుండుగాదు.

విశ్వా—(కోపముతో) నృపాలా! నీవిట్టివాడవని యెఱుంగక యరు దెంచి మోసపోయితిని.

[వసిష్ఠుడు—ప్ర]వేశించును.]

విశ్వా—(దశరథునిగాంచి) రాజా! నాకోరికంగూర్చి యావసిష్ఠునకుఁ దెలిపి యేమనునో చూడుము.

వసి—(లనలో) విశ్వామిత్రుఁ డెందులకో వచ్చియున్నాడు.

విశ్వా—(వసిష్ఠునిజూచి) వసిష్ఠా రమ్మ. సమయమునకే వచ్చితివి.

దశ—(వసిష్ఠునకు నమస్కరించి) గురువర్యా! ఈపీఠమున నాసీనుడ వగుము. (అందఱును నాసీనులగుదురు.)

వసి—గాఢేయా! రథము నిర్విఘ్నముగ సాగుచున్నరా!

విశ్వా—వసిష్ఠా! నేనొక యాగము సేయఁదలంచి దాని నొనర్చుచుండ మారీచ సుఖాపాలను రక్కసులు వచ్చి విఘ్నమొనర్చుచు న్నారు. ఆకారణమున సవనరక్షణార్థమై శ్రీరామ లక్ష్మణుల దోడ్కొనిపోవచ్చితిని. తొలుతమీదశరథుం డెట్టి కార్యము నైన సేయుదునని పలికి రామునిఁ బంపుమని యడిగినంతనే సమ్మతించుటలేదు, ఇత్వేకు కులప్రసూతుడగు నీధశరథుఁడే యసత్యమునకుఁ బాల్పడిన నే నేమందును.

వసి—(దశరథునిజూచి)

తే. గీ. కొశకుండన్నసామాన్యుఁ १ గాఁదలంచి

నావె! పార్వతీ భారతీ २ నాధులైన

భయమునందుదు రుతఘః ప్రి ३ భావమునకు

శిష్యగుణసాంద్ర) దశరథ ४ ష్టితితలేండ్ర.

ఈతనితో మహిమ నీవెఱుంగక యిట్లు బలికితివి.

దశ—మహాత్మా! ఈతపోనిధి మహిమంబెఱుంగక కాదు. శ్రీరాముని నెడబాసి యుండఁబాలని వాడనగుటంజేసి యట్లు వక్కాణించి తిని. అదియుంగాక, నస్త్రవిద్యల నింతవఱకు నభ్యసించి యెఱుంగని యాకుమారులు దైత్యులద్రుంచి, సవనంబెట్లురక్షించ గలరాయని కూడ సందియము గలుగుచున్నది.

వసి—దశరథా! నీవు కుమారులవిషయమై సంశయింపవలదు. వారన్నివిధముల గాధేయునివలనఁ గృతార్థులగుదురు. సంశయింపక రామలక్ష్మణుల నీతనివెంటఁ బంపి ధన్యుడవగుము.

దశ—గురువరా! నీవట్లు బలుకుచుండ నేనేమనువాడ. (విశ్వామిత్రునిఁజూచి) కౌశికమునీరారా! పుత్రమోహమునఁజేసి యట్లు వచించిన నన్నునున్నిచిశాంతివహింపుము. నీయభీష్టము నెఱవేరుగాక. (సేవకునిఁజూచి) సేవకా! నీవరిగి రామలక్ష్మణుల దోడ్కొని రమ్ము.

[సేవకుడు నిష్క్రమించి వెంటనే శ్రీరామలక్ష్మణులతో బ్రవేశము]

శ్రీరాముడు— }
లక్ష్మణుడు— } (దశరథునకు నమస్కరింతురు.)

దశ—(రామలక్ష్మణులఁజూచి) పుత్రులారా! ఈవిశ్వామిత్ర మహర్షికి నమస్కరింపుడు.

శ్రీరా— }
లక్ష్మ— } (విశ్వామిత్రునకు నమస్కరింతురు)

విశ్వా—కల్యాణసిద్ధిరస్తు.

శ్రీరా—(దశరథునిఁజూచి) నాయనగారూ! మమ్మురావించుటకుఁగారణంబెఱుంగవేడదను.

దశ—కుమారా! మీయిరువురును, నీకొకకునివెంటనీతడొనర్చుచున్న
యొగ సంరక్షణార్థమై దనుజుల దుగ్గించుటకుఁ బుపుచుంటిని.
కావున నీవయ్యెడ సామిత్రితోఁ గూడ నలిజాగరూకతతో
మెలంగుచు,

చ. అనఘుఁడు గాధి రాజసుతుఁ ॥ డాజ్ఞయొసంగిన యట్టులుండి, నీ
వను పమశౌర్యమేర్పడఁగ ॥ నాజిముఖులున గూర్చి దైత్యులన్
దూనిమిమఖిలుగాది; విలు ॥ భుల్తునియొపగఁగీర్తిగాన్న; యీ
మరు కులగౌరవాలు నస ॥ మానగతి నిలబెట్టుమాల్మజా.

శ్రీరా—

మ. జనకా! నీవువచ్చినట్టిపుడు వి ॥ శ్యామితునింగూడి నే
జరి; దైత్యాధములన్ రణాబునవెసఁ జక్కడి, యొక్కుమ్మడి
మునివర్యుండు ముదంబునందగ మఖు ॥ బుద్ధవేక్క రక్షించి, నీ
కనుమోదగులు ఘటిల్ల జేయుచు నృపా ॥ లాసాశయంబేటికిఁ.

విశ్వా—రాజా! చూచితివా! నీకుమారుని సాహసవిక్రమములు.

లక్ష్మ—(తండ్రింజూచి) తండ్రీ!

తే. గీ. అగ్రిజునివెంట నేగి య ॥ య్య జనరత్న

గార్థమును దైత్యులను దును ॥ మామపట్ల

సాయమొనరించి నీకును ॥ సంతసంబు

నొదవజేతున బంపుమీ ॥ ముదమునోడ.

దశ—తండ్రీ! లక్ష్మణా! నీవన్నననుసరించి జూగిస్తోనో నూషుము.

విశ్వా—రాజా! ఇక మేము పోవువచ్చెదము.

దశ—

తే. గీ. వాశపావనుడౌ రఘు ॥ వర్యులైన

మనఁగజాలను గావున ॥ మానివర్య

వీరినెళ్ళంగి నరసాహ్ ॥ చేమణ్డ
భారమంతయు నీయది ॥ భవ్యచరిత.

విశ్వా—దశరథా! నీవు వీరింగూర్చి నాకింతగాఁ జెప్పవలయునా !

శ్రీరా—తండ్రిగారూ! మేమిప్పుడే మాప్రయాణమునుగూర్చి య
మ్మలతోఁ జెప్పి, యాశీర్వచనములఁ బొంది వచ్చెదము.

విశ్వా—కుమారులారా! మంచిది. రండు.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

అహల్యా శాపవిమోచనము.

పంచమాంకము.

రంగము:—[వింధ్యారణ్యము:—ప్ర]వేశము:—విశ్వామిత్రుని,
శ్రీరామలక్ష్మణులు.]

విశ్వా—కుమారులారా! ఇదియంతయువింధ్యారణ్యము. ఈప్రాంతము
నం జేనిశాచరులుసంచరించుచుందురు. మనమతిజాగ్రత్తగాబో
వలయును.

శ్రీరా—మునీంద్రా! బాగుపాటులపై మేముండగా నిశాచరులవలన
భయమేమియొకవును.

చ. అనిమిష చైతన్యకింపురుషు లీలాదిగ నెవ్వరునచ్చి నిల్చినన్
మనముననించుకంత యను లీమానము బొందము; భీతిఁబొందకే
రణమున వారినోర్చెద వి లీరాజిత విక్రమముల్లసిల్ల నీ
మనమునకు ముదంబిడెద లీమానసమందాన శృంగయేటికిన్.

[తెరలో]

ఆహా! ఎన్నిదినంబులకు మానవులు నాకంటఁబడినారు. నే డెం
తయు సుదినము వీరిని నాహారముగాఁ జేసికొందునుగాక!

శ్రీరా—(విశ్వామిత్రునిజూచి) మునీంద్రా!

మ. ధరణీమండలి బద్ధలై తనరజా లీలాశంబు ఘూర్ణింపు; భా
స్వరచంద్రాదులు భీతిచే గతుల దలీ పుణ్ణ దారులుకారాల, భీ
కరరూపంబుధరించి, యాగతిని గే లీకల్ బెట్టుచున్ నచ్చు, నా
తరుణిన్ నాకెఱిగింపుమాయెవరొ మో లీదగబయ్యెనాలింపఁగన్.

విశ్వా—రామా! అది విఘ్నార్ణవ సాచారియగు నక్తంచరి. దీనినే తాటక యందురు. దీని సుతులే మాచీచ సుబాహులు. వాచే మదీయసవన విఘ్నకారణులు. (ఎదుటఁజూచి) అదిగో! అది మనమీదకే వచ్చుచున్నది. దీనినిప్పుడు వధించి మునీంద్రులకు మోదమొనరింపుము.

శ్రీరా—తాపసోత్తమా! స్త్రీక్షణి! యెట్లు వధింతును? స్త్రీహర్ష పరమపాతకమని యాచ్యులు పచింతురుగాదా!

విశ్వా—రామా! నీవావిషయమున శంకింపవలదు. అది స్త్రీయైనను రాక్షసి. విశేషించి జగదపకారిణి. ఇట్టివారిని వధించినను తాపము సాధవిధము. సిప్రసేయబోవు కార్యము లోక సారక్షణార్థము.

లక్ష్మ—

మ. జనకుండాజనోసంగైగాదై ముటయా ॥ జ్ఞందీర్ఘమాయాచు; నీ వనుమానింతుగనేల దీనికొఱకై ॥ యట్లుండగా నది; యి మ్మునిచంద్రుండువచ్చుచుచుండెనుఘా ॥ బుకనిన్నునుబాంధదం చును; నింకేటికి శంక, దైత్యవనిత ॥ సోక్రింపుమా రాఘవా.

[తాటకి—ప]వేళించును]

తాట—(భీకరముగా) ఓహోహో! ఎన్నాళ్లకు మనుష్యమాంసము లభించినది. (విశ్వామిత్రునిఁజూచి) ఓహూ! విశ్వామిత్రము నీంద్రులవారా! యాగము సేయుట విడిచిపెట్టి యొక్కడికో వెల్లి వీరినివెంటలెట్టుకొని వచ్చుచున్నారు. వీరిని నాకాహారముకొఱకే తోడితెచ్చుచున్నారకాబోలు. ఆహా! నేను నాకుఁ బాడుగ. (శ్రీరామలక్ష్మణులఁజూచి) బాలకులారా! మిమ్ములను భుజించి నేటికి నాకడుపు సంపూర్ణమగును.

లక్ష్మ—(రామునితో) అన్నయ్యా! మనము కాలహరణము సేయ
కుండ, దీని దెగటార్చవలయును.

తాట—(కేకలువేయుచు) రండు. రండు. మిమ్ములను చేతియొక దవ
డను బెట్టుకొని చప్పలించెద.

(మీదకు వచ్చుచున్నది)

లక్ష్మ—ఓసీ! నీవు దుష్టనిశాటివని మేమెఱింగితిమి. నీకుఁ గాలము న
మోపించుటచేతనే మాయెదుటఁ బడినావు.

తాట—ఓహూ! కూతఘనముగానున్నదే నాయెదుట నిలిచి
యింత భీకరముగా మాటలాడిన మానిసినిఁ జూడలేదే. మిమ్ము
లమువ్వరను గూడ గుటుక్కున నెక్కుసారి మ్రింగెదగాక.
(విశ్వామిత్రునిమీదికి పోవుచున్నది.)

విశ్వా—రామా! రామా! ఇంక జాగుశేసిన మాటదక్కదు. దీనిం
ద్వరగాఁ దెగటార్చుము.

తాట—ఓహూ! వీరిని నన్నుజంపుటకుఁ బోతావాము సేయుచుం
టివా? ముందునీపని పట్టించెదఁ జూడుము.

శ్రీ—(విశ్వామిత్రునికడ్డముగానిలిచి)

తే. గీ. ఏలభయమింత పూనక ॥ ప్రేరెదీపు

తాపసులకెల్ల మిగుల మో ॥ దంబుగలుగ

నిశితశరమునవధియించి ॥ యిపుడెనిన్ను

గాలువీటికిబంపెద ॥ గాంచుమింక.

(శరప్రయోగము సేయును.)

తాట—(శరము దగులగా) హా మానసీ! ఎంతసాహసము బూనితి
విరా. (కురింటుచు మీదకువచ్చుచుండును.)

శ్రీరా—ఈశరముతోఁగూలుము. (వేఱొకశరము ప్రయోగించును.)

తాట—హా! చచ్చితి. చచ్చితి. (నేలబడును)

విశ్వా—రాఘవా! నీశౌర్యంబునకు మెచ్చితిని. తాటకంఘూర్చి
మునుగుకు మోదము గూర్చితివి. (ఇంచుక యూరకుంజి)
కుమారులారా! త్వరగా నడుపుడు. మన మా నదీ తీ
రంబున నొక్కొంత కాలము విశ్రమింతము. అదియుంగాక,
నానదియందు మీరు కృతస్నాతు లగుదురుగాక! మీకా
కలిదప్పలు గల్గకుండ బలాతిబలలను విద్యలును, సమస్తాస్త్ర
శస్త్రవిద్యలును నుపదేశించెదగాక.

శ్రీరా—దేవా! నీకటాక్షమున మేము కృతార్థుల మగుదుము.
(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—[విశ్వామిత్రాశ్రమము:- ద్వారముమందు,
[శ్రీరామలక్ష్మణులు- పర్యవేషము]

శ్రీరా—లక్ష్మణా! విశ్వామిత్రుడు యజ్ఞదీక్షబూనియున్నాడు. నే
డు సప్తమదినము. ఇంతవఱకును యాగము సలక్షణముగ జరి
గినది. నేడు తాక్షసులు వత్తురేమో మనము జాగరూకులమై
యుండవలయును.

లక్ష్మ—

శా. అన్నా రాఘవ! దైత్యులన్నవినుమీ ॥ యావంతయున్ భీతిలే
దన్నిచుల్ జనుడేనిమ్ము సమర ॥ వ్యాపారమేపారగా
జెన్నారన్ వధియించి యాగమును ర ॥ క్షింతున్ నిమేషలబుల్
నిన్నున్నున్నునుజూచికొనికునిహృ ॥ స్త్రీరేజముఘోరగగన్.

(తెరలో కలకలము)

శ్రీరా—ఏమియో భయంకరాశ్భాటములు వినవచ్చుచున్నవి.

లక్ష్మ—(అతిరచి) అన్నయ్యా! దైత్యలేవచ్చుచున్నారు.

శ్రీరా—రానిమ్ము.

(మారీచనుబాహులు-ప్రవేశింతురు)

మారీ—సుబాహా! మనము యజ్ఞమునకు విఘ్నముదవించుచుంటిమని విశ్వామిత్రుఁడెవ్వరో యిరువుర రాజకుమారులను దెచ్చి నాఁడట; ఆమానవులు మనయమ్మను వధించుటచేఁగలిగిన చింతచే నీటివలకును వీనియాశ్రమమువంకకే వచ్చుటవేదు. నేడారాజకుమారుల వధించి మునియజ్ఞమును భస్మంసము జేయుదముగాక! (ఆశ్రమములోనికిఁ బోవఁజూచుచున్నారు.)

శ్రీరా—ఓరీ ! చైత్యులారా ! శ్రీరాముఁడిచ్చట లక్ష్మణ సమేతుఁడై విశ్వామిత్రే సవన రక్షణముసేయుచున్నాఁడు. మీరొకయడుగైన నావలఁబెట్టవలదు. పాణిములపై నాసంగలదేని యాధలకుఁ బొందు.

మారీ—

శా. ఓరీగాధిసుతుండు మిమ్ముమఖమో ॥ హాకావగాదెచ్చినే
మారీచున్ ననునెన్నఁడై నవినవో ॥ మర్త్యుండవీవెంతరా
రారండిప్పుడె మిమ్మునిద్దలనును ॥ గాస్తివెసంజీర్నియా
హారంబానటజేసికొందు మునులా ॥ హాకావముల్ సల్పఁగన్.

లక్ష్మ—ఓరీ ! దానవాధమా ! ఇంతకుమున్నే మీతల్లియగు లాటక మాచేఁగూలి యంతకు నియింటి కతిధియైనది. మిమ్ముగూడ నామెకడకుఁ జేర్చెదము.

సుబా—నీచమానవా ! నీవలె ప్రగల్భములు బలికిన వారెందఱు మాచే నింతకుమున్ను గూలిరో !

ఉ. దంచెదఁబిండిపిండిగను ॥ దధ్యముగానిదెమిమ్మునిర్వరక
బంచెదఁగాలువీటికిని ॥ బాహుపరాక్రమవిక్రమంబు జూ
పించెద దేవతల్ కలఁగ ॥ బృద్ధినినెల్ల నమానుషంబు గా
వించెద నిల్వమీ యిచట ॥ వీరుడవై ననుమానుషాధమా.

శ్రీరా—

ఉ. ఓరినిశాచరుండ విను శ్రీ ముగ్ధరణంబున నిల్చిపోదుచున్
 బీరముజూప కీగతిని శ్రీ బ్రేలదవేటికి కాదులక మహా
 ధీరుడవేని వెన్నిడక శ్రీ దివ్యశరంబులకోర్చుకొమ్ము నీ
 సారముబీరముంగ నెడ శ్రీ సంగరరంగమునన్ నిశాచరా.

సుఖా—ఇదిగో! ఈశరమును గాచుకొనుము.

శ్రీరా—(శరమును ఖండించి వేరొకశరమును బూని) దైత్యాధమా
 ఈశరము తప్పక నీప్రాణముల దీయును. (ప్రయోగించును)

సుఖా—హ. (నేలఁగూలును)

మారీ—(కోపముతో) ఔరా! మానవాధమా! మాతమ్మునిఁ జంపి
 టవిగా! ఇదిగో! నిన్ను దుడముట్టించెడఁ గాక. (వ్రాదకువచ్చు
 చుండును.)

శ్రీరా—(మారీచునిపై శరప్రయోగము సేయగా నాతఁడు కనఁబడ
 కుండఁ బోవును)

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! నీశరసంధాన నైపుణ్య మత్యద్భుతమును గొలిపి
 నదే ఆమారీచుఁడంతదూరమునఁ బడెనో తెలియుటలేదు.

(విశ్వామిత్రుఁడు_తొందరగాఁ బ్రవేశించును)

విశ్వా—(రాముని గొగలించుకొని)

తే. గీ. జనకుఁడంపఁగఁ జనుచెంచి శ్రీ సవనరత్న
 జార్జకుయిసురారులఁ మన్ని శ్రీ యశమునంద
 జాలితివినివు రాఘవా శ్రీ జలజమిత్ర
 వంశపావనుండవనఁగ శ్రీ వలయునిన్ను.

రామా! నీవలననాయోగముజరిగినది.

శ్రీరా— } (నమస్కరింతురు)
 లక్ష్మ— }

శ్రీరా—గురువర్యా! ఇదియంతయు నీకరుణయే అనేకవత్సరములు శుశ్రూషగావించినను బడయఁజాలనియస్త్ర విద్యలు మాకుని మువములో నుపదేశించి మమ్ము ధన్యులుగాఁ జేసితివి.

లక్ష్మ—(ఎదుటఁ జూచి) మునీంద్రా! పెండ్లికిఁదరలిపోయినట్లనేకులా మార్గమునఁ మహావైభవముతోఁ బోవుచున్నారు. వీరందఱు ను నెచ్చటకుఁ బోవుచురు?

విశ్వా—రత్నా! సామిరీ!

చ. జనకుని యింటచున్న శివ ॥ చావము ద్రుంచిన యట్టివానికే
తనయను నిత్తునంచునుము ॥ దంబునఁ జాటఁగబంచెయూడ నా
జనపతి; దానికై యిటులు ॥ త్సౌఖ్యములందఱు బోవుచుండిరా
జనకజ నెట్టులైన విల ॥ సన్మతిఁజెందీలియాడు వాంఛతోన్.

నాకును నాజనకుఁడు తత్సహోత్సవము వీక్షించుట కాహ్వానముఁజేసి నాడు. లేవు, విమ్ములను వెంటబెట్టుకొని విధిలకరుగుచును. రామా! విగుల నలసి యుంటివి. విశ్రమింతువుగాక రమ్ము.

(లందఱు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—[గౌరమాశ్రమస్థానము :—పరీవేశము

శ్రీరామలక్ష్మణ విశ్వానుత్పల.]

శ్రీరా—మునీంద్రా! మనవిప్పుడు పోవుచున్నది విధిలాపురమునకే
కదా!

విశ్వా—అవును.

శ్రీరా—గురువర్యా! ఈ స్థానమున మున్నె పృథ్వీ యొక్క మునీం
ద్రుని యాశ్రమమునన్ని విధముల బోలుచున్నది.

విశ్వా—రాఘవా! అది గౌతముని యాశ్రమము. (తనలో) అహల్య
కు శాపవిమోచనము గలిగింపవలయును. అదిగో! పాషాణ
ముననున్న యహల్య శ్రీరాముని పదంబులు సోశనేని యా
మె తనశొల్లెటి రూపమును బొందును. (ప్ర)కాశముగా)
రామా! త్వరగా ననుగులువేయుము.

శ్రీరా—(నడుచుచుండఁగాఁ బాషాణము రాముని పాదములకు
దగలి ప్రియగును.)

శ్రీరా—(తనలో) అహ! ఏమి! ఈయద్భుతము.

అహ—(శ్రీరామునిఁజూచి, తనలో) ఈతఁడే. మనువంశతిలకుఁడగు
శ్రీరామచంద్రుడు. ఈమహాత్ము కారణంబున నేను శాపము
వాసితిని. (రామునిఁజూచి)

—♦ దండుకము. ♦—

శ్రీరామరామా పరంధామ, కారుణ్యసీమా బుధక్షేమకా
మా నిర్మల వర్ణక సేయ నేనెంతదానకరమా నాథ వైకుంఠ
నాథా; సదా భక్తసంతాని శీలుండవై లోకముల గాచుచు
దేవదేవుండవై రాణదీపిచుచున్నావు వేదంబులంగొంచు వారాశిలోఁ
జొచ్చి నాసోమకుంచుచి వేదంబులందెచ్చి శ్రీభారతీనేతకర్పించవే,
దేవతల రాక్షసుల బోరుచుండంగ గూర్చుంబవై మంధరంబెత్తి
బృందారకొఘుంబు రక్షింపవే, భూమిని జాపగాఁజేసి చుట్టంగ నూ
హించు చైత్యు హిరణ్యక్షుని సూకరా కారమున్బూని దున్నా
డవే, నిన్ను సాధింప లోకంబులఁ బాథలముంచుచు గన్నపుత్రు
మహాకోపమున్బూని హింసింపగానెంచు నాచైత్య భంజించి, తత్పు
త్రు బ్రహ్మచరక్షింపవేనారసింహుండవై; వామనాకారముఁదాల్చి
చైత్యేంద్రుడాయాబలిఁజేరి, యాచింపవే, జామదగ్నుండవైదుష్టభూ

మీశుల దృఢచవే, తండ్రి; నారాయణ వేదపారాయణ నేకు భూభారమున్ వాప, బృందారకుల్ నిన్ను బ్రోక్షింపగా సూర్యవంశం బునందిట్లు బ్రోవిర్భవంబుది రాజుల్లి నాన్, మునీంద్రస్తుతా! రామ, నీమూర్తి నేగంటి నాశాపమున్ వాయగాగంటి శ్రీరామ శ్రీభాను వంశాబ్ధిసోమా నమస్తే నమస్తే నమః.

దినకరవంశదీపా! రామచంద్రా! నీవు సాక్షాత్ శ్రీమన్నారాయణుడవు భవదీయపదరజము సోకుటా జేసి, నేను గృతార్థుడైతిని. (విశ్వామిత్రునిజూచి) కొశికమునీంద్రా! ఇదియంతయు నీకరుణ.

శ్రీరా—(విశ్వామిత్రునిజూచి) మునీంద్రా! ఈమెయెవరు. శాపమేమి? విశ్వా—గౌతముని భార్య. శాపము సంగతి తరువాత చెప్పెదను.

(అహల్యంజూచి) నారీమణీ! నీవు గృతార్థురాలనై శాపవిముక్తి నందితివి. ఇంక నీవు నీపతిం జేరబొమ్ము. ఈశ్రీరాముని మెట్రబెట్టుకొని నేను సీతా స్వయంవరార్థమై మిథిల కరిగెద.

అహ—(రామునిజూచి) తండ్రి! రామభద్రా!

చ. దినకరవంశ దీపసము 1 దీర్ఘచరిత్ర! మహానుభావ ను
మ్మనివమడైన కొశికుని 1 భూక్తిపన్ జనులెల్ల మెచ్చగా
జనకజు బెండ్లియై ఘనయ 1 శంబును గాంతువుగాక ధారుణి
మనుకులక్ష్మీవల్లియ స 1 మానముగా దిశలంబు బ్రోకిగె.

విశ్వా—సాక్షీమణీ! భవదమోఘాశీర్వచనము ఫలించుగాక! ఫలించుగాక!

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది పంచమాంకము.

సంపూర్ణము.

—అనుబంధము:—

—అంశము—

(1) ఇందు, (1) కన్నడ - ఆది

ఎంతపని జేసె - భారతీకాంతుడు॥
కంతుని గేహను - సుతమైనజూడక యహల్యా
కాంతను, మునుపలిముని - గాంతునకొసగ ॥ఎ॥
ఎటుల పైతు నేమిసేతు - నేదిదానినాకు
కుటిలనేత్రీగూడక - పలుతరముగ నెటులనిలతు ॥ఎ॥

(2) అనుబంధము—(2) కన్నాచి - రూప - ఇందుకు.

ఇంత - కంతునిచేబాతీ - ఎంతనిచింతింతును॥
పింతగ జగముల - మోహవారి ముంచు
కాంతప్ర నివటు - కేలము న్నకొనెదవని
స్వాంతిమునగదన భావిపగ్నైతి కా
సంతయు యోచింపగ - జాలవైతివో ॥యి॥

(3) మోహన - ఆది - ఇందుకు.

ఎటులమోహిపోగు సఖుడా॥
కుటిలాతక సౌందర్యమును ॥ఎ॥
మూలజగములనే - వాడనుటాచిన, యాపూ
బోడికిసేడుగు - పొలతులులేరెట ॥ఎ॥
పపనిసేయుచు నుగ్గినా
కొపడిలి స్వరూపమె గనబడు
తాపమునేగితి జాయును సం
తాపము నెటుపేడుదు ॥ఎ॥

(4) ధీశంకరాభిషేకము - ౬౩ - ౪౪

ఏమని చెలుపుదు కామినీ

నామదిచింత || ౧ ||

కామినీమణి యహల్య - కౌనగోరి

నామనోహరుడరిగను - నాలినిబాడ

భామినిగానగ రాకుండెను || ౨ ||

నేటికి బహుదినములు చనె, యా

రాటము మదికినెచ్చెనా

బోటిపెండిలి యేవిధమున జరిగెను || ౩ ||

అనుబంధము ౪ - సోట - ౧౩౩.

బహుగుంజడ దానిని - సనుగోని యీ

యిసుముల బహుమగిటివిగా - పడవీ || ౧ ||

ధనముగిరినట్లు - ధన్యుల నెవరినినైనన్

గొనియుండిన యీగిరి పొదప్రగా || ౨ ||

అను ౪ - సోట - ౧౩౩ - అహల్య.

సతికెప్పుడును - బలిశీవయై స్వామ్యప్రదము || ౧ ||

పతికోసమయల బహుమగివనవి - సతికతి స్వామ్యము || ౨ ||

క్షీణినిజెలంగును - నతులితనుగుణా || ౩ ||

స్వామ్యమునందహస బహు - చింతలకాపును

పంతమున శుభములు - సరగునగుండుచు || ౪ ||

(7) అశ్వి - రూ - ౬౬ - అహల్య.

ధన్యనైతివను - తాపసనాథానే ||

మాన్యదమించెను - మామకజన్మము

మాన్యగుణాకర - నీయుపదేశంబున ॥ధ॥
 పతివ్రత లక్షణములు - బాగుగబాధించి
 మతిరుజ్జల్లగ జేసితివి - మానిచువానినుకూ సాదగ్గి ॥ధ॥

8 నాటకము - ఆ - ఇందుకు,

ఎంతమాచినా - చింతపోదు - ఏమిసేతు॥
 కాంతవైననా - స్వాంతముచిక్కె - నానుదతి
 రూపు వింతగగనులకు - గట్టినట్టులుండె॥ ఎ॥
 సతినిగూడకనే - బతుకగలనె యీ
 ఊతి - దీనికేమిజెరుపు - నా - మతిచూపింపగ॥ ఎ॥

అను (9) శంకరాభరణము - ఆ - మణికలగనుకు,

చాలు చాలు - చాలింపుమాసఖుడా ॥చా॥
 బేలవై యీలీల - యాబాలకై
 గోల చేసెదపు ॥చా॥
 అమరవిభుడ నీవు - యొక్క - యతివకొరకు
 తమిజెరిగిన విరి - యమసులెల్ల నవ్వరే ॥చా॥
 తగదు - తగదు నానూటవిరుము
 మగువకై యిట్లు చింతబడుట ॥చా॥

(10) అనుబంధము సాంగ్ - ఆ - మణికం

అగ్నిహింపకయ్యా - నీశ్రేయమెకోరి - యిటులబబ్బుచుంటి॥
 నిగ్నిహింపుమీ యాకోర్కె
 అనుగ్నిహింపుమీనను - గ్నిహింపుమీనాపల్కు ॥ఆ॥

(11) సాక్షాత్తశివ.

నీమది నేను గనుగొంటినిపుడు
 భామ యహల్యకై సంతాప మందుచుంటివీ

అమృని పత్నికొరకిట్లు చింతనంద
అమరపత్నివైననీకు నిది ధర్మమగునే.

మిత్రము—సరిసరి యీమాటల నెవరైనను వినినకొ
పొరి బానినిను దూరకయుండునె ||సి||

(12) కమచి - అట - శచి.

మనవి వినుమా - నాథా - నామాటను గనుమా ||మ||
అనుమానము విడుమిక - మనమందున సీగతి
ఘనముగ నెకనిని - కై కొనినవనిత కొఱకు
వనటగుందుటది తగునే ||మ||

(13) హిం తోడి - అట - శచి.

పరవనితారతీ - అతిపాపప్రదము
బహుళ దూఘాకరంబూ - దుర్యోధప్రాప్తి కాగణంబూ
గాత్రనదీనిని బెద్దలు దీనిని
బోవిడుతురు నామాటలవిని
గౌతమసతికై యత్నింపకయుండుము
భూతలమందున ఖ్యాతినిగొనుమిక ||ప||

14, శివగ - అట - ఇంద్రుడు.

అహా ! ఏమి యీయ్యందము - కుందరదన చందము ||అహా||
వహ్వలే దీనిమోము - సోమునిగేరు
దీనికనులు కంజాలముల - నేలు
తరముగాదు కం - ధరమునెన్న
దరము మించియుండె ||యాహా||

(15) ఆను - హింతోడి - వికారద.

వనితా - ఈననమును గనుగొనుమా॥

మనమునకెంతో - మహిత మోదముగూర్చె ॥వ॥

కనులలరగ యెల్లడ - ఘనముగ బుష్పలతల్

జనములు ముదమాదగ - పకసిం చెరు ॥వ॥

(16) హి - ఆ - ఇందుకు.

పెరవాడనా - సతిపూజకేమి నేను (నీకు)

నిజముబల్కెదను నిన్నుజూడగా నె

గజిబిజగ జేసి - కాముడో

త్రిజగంబులను నీకు నీడగు సుదతిలేకు

అనిసాక్షిగ బల్కెదనన్ను జూచుచు ॥పె॥

(17) హింతో - ఇందుకు.

సాక్షి॥ ఓనరత్కల సంపూర్ణచంద్రాననా

ఓత్రిజగన్మోహన విగ్రహసుందరాస్యా

ఇకనానుతి దాచగనేటికి - నిజమువచించెద వినుమానా

మానసమిప్పుడు నినుగలియగ గోరుచునున్నది సుదతీ ॥ఓ॥

(18) హేహా - ఈ - ఆహ

తగునా - నీకిది - నగరే - జనములు ॥త॥

అగ్రశతగతి - త్రిజగంబుల కధిపతివై ముని

మగువను ననునవిధమున గోరగ ॥త॥

పరవతిలగోరుట - పాపముగాదా - సు

తాపముగాదా - యిది ॥త॥

(18) అతాతా - ఆది - శచి.

వలను - వలదు - యిక నీపలుకులుమానుము అనురేంద్రా॥

పలుకుటకీ ననర్హుడవని - నాభావంబునను

దలచెద - వెడలుము॥ వ॥

మూడులోకముల నేలెడివాడపు మునిపూ

బోడిని ననుగోరుదువే - సాహసమునుబొందునువే॥ వ॥

(20) అనంద్ - రూ -

దాసుడనను దయగనుమా - తరుణీ॥ దా॥

వాసిగాను నీయధర సుధారసమిడినన్

భాసిలజేయుము పుణ్యముగల్గ॥ దా॥

గీమీదనే నిరతము - నామది నిలచియున్నది

తామసమిక మానుము - ధన్యునిజేయుము॥ దా॥

(21) వసంత - శచి.

చాలు - పో-పో- ఈమాటలు పనినన్

నానాధుడు - సైరించునే॥ చా॥

జపమున - దపమున - వాసికి నెక్కి న

నాపతి - యీగతివిసిన - నిన్నును - నీ

లోకంబున - నిమిషములో - భస్మమునేయడె॥ చా॥

(22) కమా - ఆది - ఇంద్రుడు.

మనమాయపుడే - గనగలెదవా

నీతను - తొండకపడకో॥ మ॥

ఎట్టిమాయచేనైన - గుట్టలెరియకుండ

నా యండజయానను - జేరెద॥ మ॥

కాంతనుగని నీవెంతయు - సూక్ష్మమితుపు

చింతదీరును నిదినిజమిక॥ మ॥

(23 భూల - ఆ - గౌత

ఓరోరి దుష్టచరితా - కూర్తా ॥ఓ॥
 మారునిసంగరమున దేలగ నీకురు
 మానీద్రులపత్నులై కావలసెచుగా ॥ఓ॥
 అనురవిభుండపు నీవిలు - లాచరింతువని
 నామది నెన్నడు - దలపగనైతిని ॥ఓ॥

(24 జ్ఞాన - గౌత.

పోషామ్మ దుష్టచారి - ధీ - ధీ - స్వైరవిహరిం ॥ పో॥
 బ్రహ్మమానసపుత్రిజ్ఞైః గుంటలు - మరులుగొని
 నాకవిభునిగవసి నాపుగా ॥ పో॥
 సతులకెల్ల నీప్రదల - కట్టువగుదువనుచు
 మతినిదలచిన నాయాస - శ్చేతినిగలిపితే ॥ పో॥

25 జగ్గుూటి - రూప - విశ్వామిత్రుడు.

పంపింపుమా - జనవర - నామెట॥
 యింపుగా - పెంపుగా - సొంపుగా - నీకొమరులను॥ పం॥
 జనవర నారక్కసులం
 పునుముచు నాసవనంబున
 ఘనముగబోచును నీకొమరుడు
 గుణశీలుడు రాముడు॥ పం॥

26. కాంధోజి - రూపక - దశరథుడు.

పంపజాల - మానివరా - నన్ను - మున్నింపుమా -
 నింపుగా॥ పం॥

బాలుడు రాముడు - నా నాతడె॥
 వానిబాసి నా - నాదేహము నిలువదు॥ పం॥

గామోహోను హాస్యపుపాటలు.

వెల 0—6—0.

ఇది శ్రీ వల్లూరి జగన్నాథరావుగారిచే రచియింపబడినది. ఇంకా కోడిపాట, పడవపాట, లంజపాట, గోంగూరపాట, పప్పుబ్రాహ్మణుడుపాఠ్య, పోలిపాట మొదలైనవి ముప్పయిరెండుపాటలు గలవు. వింతవింతపాటలు, నవ్వువచ్చే పాటలు గలవు. వెల స్వల్పము. అనేక చోట్ల యీపాటలు గామోహోనులో పాడిబడుచున్నవి. ఇదివరకు నాల్గుకూర్పులు పుస్తకములు అయిపోయినవి. ఇది ఐదవకూర్పు. స్వరపడినగాని పశ్చిమ దొరకనేరవు. నేడీ కాన్డ వాగ్గియును.

సంగీత విషులీల.

వెల 0—12—0.

ఇది శ్రీహరి అనంతరములయంతయు నాటకముగా వ్రాయబడినది దీనియందు పార్శ్వకర్నాటక ముట్లుగూడా గలవు. యిస్లాముగా యంతకుమున్ను యీనాటకము యెవ్వరిచేతను రచింపబడియుండలేదు. యీబుక్కు అచ్చువేయుచుండిగనే అనేక ఆర్థములు వచ్చియున్నవి. యీనాటకము పశ్చిమ హిందూకు వ్రాడితీరవలెను. కొన్నితీరవలెను. చదివి ఆనందించి తీరవలెను. పశ్చిమపుస్తకభాండ్యగారము నందునలకరించి తీరవలెను. ఆలస్యముచేసినచో పశ్చిమదొరకనేరవు.

వేశ్యాహితబోధిని.

వెల 1—0—0

శ్రీమొక్క మామోపాయములన్నా విజయమొక్క హాస్యము వేశ్యలకు మేడకట్టించి దివాళాపెట్టుటయు అనేక మైన చిత్రవిచిత్రమైన ఫార్సులతో నిండియుండును. చాలా అచ్చుతో ముగియుండును.

వలయువారు:—కుసుమారి సుబ్బారావు బుక్కు సెల్లర్,

భీమవోలు, కృష్ణాపట్నం.

ఊర్వశీశాప విమోచనం.

వెల 0—12—0 మాత్రమే,

ఇది శ్రీ అయినాపురపు సుందరామయ్యగారిచే రచియింపబడినది. అన్ని రసములు యిందుగలవు. ఇందుకు శచీరంభలతో సరస స్థలాపము. దూర్వాసుడు ఊర్వశిని యిష్టించుచుని ఇందుని కోరుట. ఊర్వశిని ఇందుడు రప్పించుట. ఊర్వశి బెట్టుసరిజేయుట. ఆఖరకు వప్పుకొనుట. దూర్వాసుడు తనఉద్యానవనములోకి వెళ్ళి కామముతో తపించుట. ఊర్వశి వచ్చుట. దూర్వాసుడు పైబడబోవుట. ఊర్వశి బెట్టు సరిజేయుట. దూర్వాసుడు కోపగించి ఊర్వశికి శాపము యిచ్చుట. ఊర్వశి గుర్తిములయి విక్రమసేనునకు దొరుకుట. శ్రీకృష్ణుని కుమా. రుడైన మన్మథుడుకూడా ఊర్వశీగుర్తింకోసం ప్రయత్నముజేయుట. మన్మథుడు యీగుర్తిము దొరకేనరకు నీళ్లాహారములు ముట్టను అని ప్రతిజ్ఞజేయుట. నారదుడు మన్మథుని విక్రమసేనుడగరకు గుర్తిము కావలయునని వెళ్ళుట. విక్రమసేనుడు గుర్తిము యివ్వనని చెప్పట. మన్మథుడు నీపని సట్టించెదనని ప్రతిజ్ఞచేయుట. విక్రమసేనుడు అభిమన్యుని శరణుకోరుట. మన్మథుడు అభిమన్యునివద్దకు అక్కోరునిగా యభారిగా బంపుట. అభిమన్యుడువిడువనని చెప్పట. అభిమన్యుచాన్ద ధుల యుద్ధము బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు ప్రత్యక్షమై యుద్ధము ఆపుజేయుట. ఊర్వశి శాపవిముక్తయై మనఃష్యరూపము పొందుట చాలా అద్భుతముగా యుండును. ఇదివరకు అనేక వేల పాత్రలు ఖర్చు అయినవి. కొలదిపాత్రలుమాత్రమే గలవు. త్వరపడుడు, త్వరపడుడు.

వలయువారు:—

కురుకూ సుబ్బారావు బుక్స్-సెల్లర్,

భీమడోలు, కృష్ణాజిల్లా.

